

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Вступна частина

- організація здобувачів освіти;
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Ліплення птахів і тварин*

2. Інструктаж

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2.1. Познайомити здобувачів освіти з особливостями будови, форми, руху, пропорцій та пластики окремих складових частин будови тварин та птахів.

Яскравий і різноманітний світ оточує людину. Залишатись байдужою до цього світу людина не може. З давніх часів тварина була для неї необхідною їжею, надійним другом і ворогом. З глибокої давнини тварина стає темою образотворчого мистецтва. Людина древнього кам'яного віку, сучасник мамонта, яка ще не вміла будувати житло, не вміла сіяти, на стінах печер робила чудові малюнки бізонів, диких кабанів, оленів. Ці малюнки такі виразні, що будь-який сучасний художник може позаздрити їх досконалості. Значну роль відіграла тварина в мистецтві Єгипту. Чудові зображення левів, бегемотів, мавп, яструбів і зараз зберегли свою силу впливу.

Художників, які зображують тварин називають анімалістами.

Якими ж якостями повинен володіти художник, щоб стати анімалістом? Передусім він повинен знати тварину, її форму, її будову, знати поведки тварин. Він повинен відчувати тварину, її характерні риси, її виразність.

Основа будь-якого птаха і тварини – скелет. Тверді окремі кістки цього скелету дозволяють членам тіла згинатися тільки в певних місцях і тим самим визначають і обмежують можливість руху. Необхідно знати, як ці кістки розміщені в тілі тварини, особливо в кінцівках. Кістки рухливо зв'язані одна з

одною в суглобах і приводяться в рух м'язами. При русі одні м'язи напружують, другі слабнуть, одні згинають кінцівки, другі - розгинають. Розміщення цих м'язів в головних рисах треба знати.

Кінцівки різних тварин улаштовані однаково – вони складаються з одних і тих частин, різниця тільки в їх довжині.

Найкращий спосіб познайомитися з формою та рухами тварин – замальовки з живої природи.

Якщо почати ліпити одразу з природи, то можна заплутатись : ви почали одну позу, тварина її змінила, потім ще, ще. Тому важливо зробити замальовки тварини з різних сторін : голову, око, вухо, копито, ногу.

Після цього приступаємо до ліплення тварин. Краще за все потрібно покласти на дошку всю глину. Намагайтесь ліпити пальцями, вдавлюючи і прогинаючи глину, надаючи їй необхідну форму. Стекою користуються тільки для дрібних частин – очей, вух, носа. Уникайте приклеювання окремих шматочків глини, але якщо це буде потрібно, то добре змазуйте їх загальну форму. Надайте фігурі форму, перевіривши малюнок. Робіть це в загальних рисах. Потім переходьте до детальної обробки фігури тварини.

Ліпити з пластиліну не так приємно, як з глини – він липне до рук. Щоб загладити поверхню, необхідно змочити стеку водою. Прийоми ліплення теж інші, завдяки його твердості пластилін доводиться прикріпляти невеличкими шматочками.

2.2. Виконати роботу за інструкційною карткою

3. Основна частина

3.1. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

4. Заключна частина

- контроль, корекція навичок;
- аналіз індивідуальної діяльності здобувача освіти, оцінка;
- відповіді на запитання здобувачів освіти;
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Інструкція до практичного заняття

Тема *Ліплення птахів і тварин*

Мета Навчитись послідовно вести роботу; раціонально вибирати прийоми та засоби ліплення; передавати особливості будови, форми, руху, пропорції природи та пластику окремих складових частин будови тварин та птахів (тулуб, голова, шия, кінцівки, хвіст, вуха)

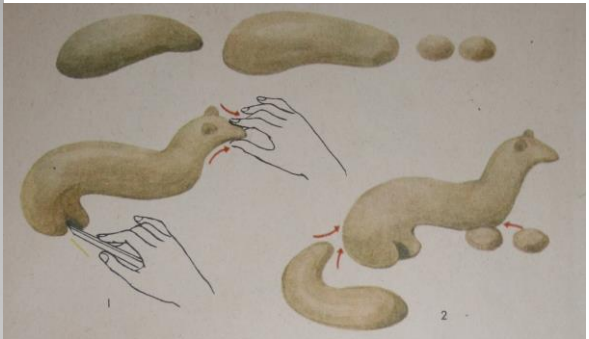
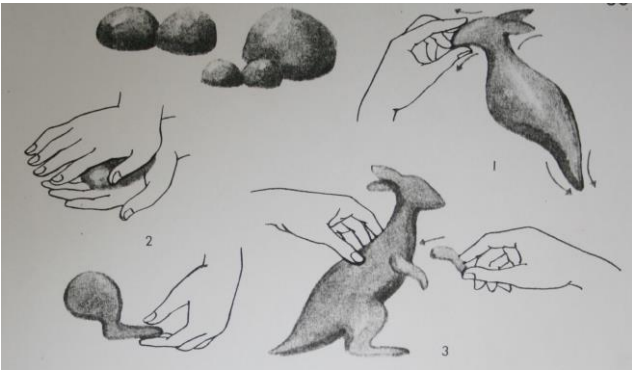
Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, пластилін, стека, натурний фонд

Послідовність виконання роботи

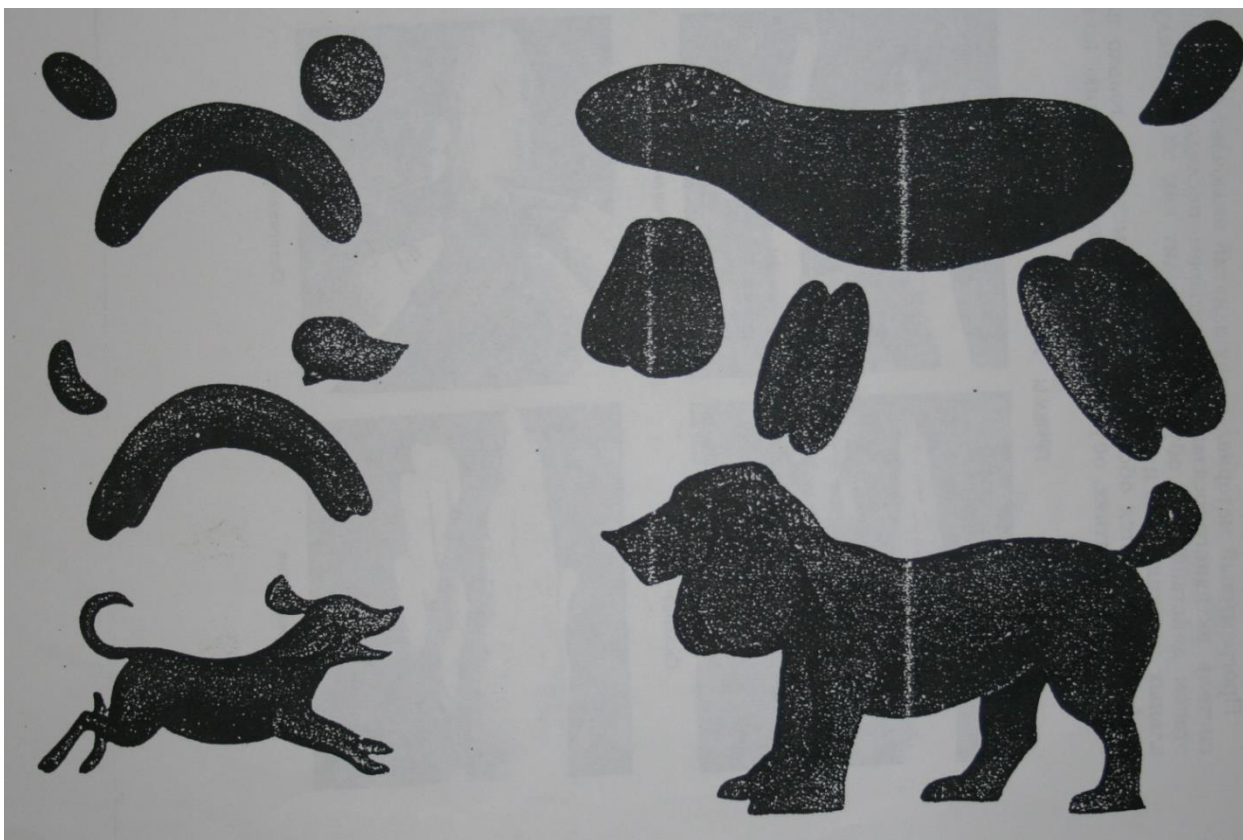
Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Ліплення з природи іграшкових птахів та тварин

1. Аналіз природи (пропорції, розмір, загальна форма, об'єм).
2. Вибір способу ліплення (конструктивний, пластичний, комбінований).
3. Відповідно до вибраного способу ліплення розпочати роботу над основною формою природи, передачею пропорціональних відношень.
4. Передача деталей природи.
5. Аналіз роботи, порівняння з природою, вияв найбільшого об'єму у формі, порівняння його з іншими частинами форми

2. Самостійна робота здобувачів освіти

3. Самоаналіз виконаної роботи

Тема Ліплення тварин

Форма виконання творча робота

Мета

Знати: особливості ліплення з природи; анімалістичний жанр; способи ліплення.

Вміти: послідовно виконувати роботу; раціонально вибирати прийоми та засоби ліплення; передавати особливості будови, форми, руху, пропорції природи та пластику окремих складових частин будови

Матеріали і обладнання Пластилін, стека, дощечка

Література

1. Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006.
2. Красноголовець О.С. Основи скульптури: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 171 с., 28 с. іл.
3. Ліплення на заняттях у шкільних гуртках.- Х., 2001.
4. Рабинович М.Ц. Пластична анатомія.-К.,2006.
5. Бардіна Р.А. Вироби народних художніх промислів та сувенірів. – Х., 2007.
6. Моздир М.І. Українська народна скульптура. – К., 2000.
7. Образотворче мистецтво: Альбом-посібник. 4 кл. — Тернопіль, 2003.
8. Фікл. Сучасна іграшка. — Прага, 2009.

Послідовність виконання роботи

1. Ознайомитись з особливостями анімалістичного жанру в ліпленні, способами ліплення: скульптурний, конструктивний, комбінований.

2. Послідовність роботи.

2.1. Проаналізувати іграшку птаха, його анатомічну будову, розміщення основних м'язів груп. З'ясувати просторове положення, рух, з'єднання тулуба з іншими частинами тіла.

Довідка

Необхідно визначити в яку геометричну форму можна вписати тулуб, голову, лапи.

2.2. Вибрати спосіб ліплення і приступити до роботи.

Інструкційна карта.

Тема. *Ліплення з натури іграшкових птахів*

1. Аналіз натури (пропорції, розмір, загальна форма, об'єм).
2. Вибір способу ліплення (конструктивний, пластичний, комбінований).
3. Відповідно до вибраного способу ліплення розпочати роботу над основною формою натури, передачею пропорціональних відношень.
4. Передача деталей натури.
5. Аналіз роботи, порівняння з натурою, вияв найбільшого об'єму у формі, порівняння його з іншими частинами форми.

Довідка

Конструктивний спосіб

Робота починається з ліплення найбільш крупної частини тіла - тулуба. Потім ліплять голову, кінцівки. При цьому всі ці частини порівнюються і уточнюються в пропорціях. Дрібні деталі ліпляться в самому кінці.

Пластичний спосіб

Спочатку малюють тварину, враховуючи загальний розмір шматка глини. Далі шматку глини надається конструктивна початкова форма. Такими формами для ліплення курки - яйцевидна форма. Намітивши і уточнивши загальну форму, просторове положення фігури, починають витягувати основні частини - шию, голову, хвіст. Після їх остаточного уточнення проробляються останні, більш дрібні частини і деталі.

Комбінований спосіб

З цілого шматка глини виліплюють основні частини і з'єднують їх для продовження подальшої роботи. Н.-д. ліплять тулуб і товсті лапи, а окремо - голова, тулуб і хвіст і окремо - голова птаха.

Довідка

Ліплення птахів

Яскравий і різноманітний світ оточує людину. Залишатись байдужою до цього світу людина не може. З давніх часів тварина була для неї необхідною їжею, надійним другом і ворогом. З глибокої давнини тварина стає темою образотворчого мистецтва. Людина древнього кам'яного віку, сучасник мамонта, яка ще не вмiла будувати житло, не вмiла сіяти, на стiнах печер робила чудові малюнки бiзонiв, диких кабанiв, оленiв. Цi малюнки такi виразнi, що будь-який сучасний художник може позаздрити їх досконалостi. Значну роль вiдiграла тварина в мистецтвi Єгипту. Чудовi зображення левiв, бегемотiв, мавп, яструбiв i зараз зберегли свою силу впливу.

Художників, які зображують тварин називають анімалістами.

Якими ж якостями повинен володіти художник, щоб стати анімалістом? Передусім він повинен знати тварину, її форму, її будову, знати поведки тварин. Він повинен відчувати тварину, її характерні риси, її виразність.

Основа будь-якого птаха і тварини – скелет. Тверді окремі кістки цього скелету дозволяють членам тіла згинатися тільки в певних місцях і тим самим визначають і обмежують можливість руху. Необхідно знати, як ці кістки розміщені в тілі тварини, особливо в кінцівках. Кістки рухливо зв'язані одна з одною в суглобах і приводяться в рух м'язами. При русі одні м'язи напружують, другі слабнуть, одні згинають кінцівки, другі - розгинають. Розміщення цих м'язів в головних рисах треба знати.

Кінцівки різних тварин улаштовані однаково – вони складаються з одних і тих частин, різниця тільки в їх довжині.

Найкращий спосіб познайомитися з формою та рухами птахів – замальовки з живої натури.

Після цього приступаємо до ліплення птаха. Краще за все потрібно покласти на дошку всю глину. Намагайтесь ліпити пальцями, вдавлюючи і прогинаючи глину, надаючи їй необхідну форму. Стекою користуються тільки для дрібних частин – очей, клюва. Уникайте приклеювання окремих шматочків глини, але якщо це буде потрібно, то добре змазуйте їх загальну форму. Надайте фігурі форму, перевіривши малюнок. Робіть це в загальних рисах. Потім переходьте до детальної обробки фігури птаха.

Ліпити з пластиліну не так приємно, як з глини – він липне до рук. Щоб загладити поверхню, необхідно змочити стеку водою. Прийоми ліплення теж інші, завдяки його твердості пластилін доводиться прикріпляти невеличкими шматочками.

3. Зробити самоаналіз творчої самостійної роботи за розробленими критеріями

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Вступна частина

- організація здобувачів освіти;
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Ліплення на теми навколишнього життя і літературних творів*

2. Інструктаж

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
 - ознайомлення з інструкцією до практичної роботи
- 2.1. Познайомити здобувачів освіти з особливостями тематичного ліплення, прийомами ліплення
- 2.2. Виконати роботу за інструкційною карткою

3. Основна частина

- 3.1. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

4. Заключна частина

- контроль, корекція навичок;
- аналіз індивідуальної діяльності здобувача освіти, оцінка;
- відповіді на запитання здобувачів освіти;
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Інструкція до практичного заняття

Тема Ліплення на теми навколишнього життя і літературних творів

Мета Познайомитись з особливостями тематичної скульптури.

Навчитись вибирати різні прийоми ліплення; передавати композиційні зв'язки, просторові відношення, пропорції, форму, конструктивну будову

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, пластилін, стека, натурний фонд

Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Ліплення на теми літературних творів та оточуючого життя

1. Вибір персонажів для ліплення; ескіз композиції на папері.
2. Вибір способу ліплення; передача конструктивної форми, пропорцій та руху.
3. Детальна проробка об'ємного зображення.
4. Об'єднання елементів у єдину композицію

СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

1. Вступна частина

- організація здобувачів освіти;
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Ліплення на теми байок і казок – ілюстрація в скульптурі*

2. Інструктаж

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2.1. Познайомити здобувачів освіти з особливостями тематичного ліплення, прийомами ліплення

2.2. Виконати роботу за інструкційною карткою

3. Основна частина

3.1. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

4. Заключна частина

- контроль, корекція навичок;
- аналіз індивідуальної діяльності здобувача освіти, оцінка;
- відповіді на запитання здобувачів освіти;
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Інструкція до практичного заняття

Тема Ліплення на теми байок і казок – ілюстрація в скульптурі

Мета Навчитись ліпити тематичну композицію; вибирати різні прийоми ліплення; передавати композиційні зв'язки, форму, конструктивну будову

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, пластилін, стека, натурний фонд

Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Ліплення казкових героїв і складання композиції

1. Вибір казкових персонажів, об'єднання їх у композицію; ескіз композиції на папері.
2. Ліплення казкових героїв, згідно з вибраним способом ліплення; передача конструктивної форми, пропорцій; стилізація форми; передача руху.
3. Детальна проробка об'ємного зображення.
4. Об'єднання елементів у єдину композицію
2. Самостійна робота студентів
3. Самоаналіз виконаної роботи

Тема Ліплення декоративних керамічних виробів «Народна іграшка»

Форма виконання творча робота

Мета

Знати: особливості народних іграшок; способи ліплення; конструктивну будову предметів; властивості матеріалу; обладнання.

Вміти: послідовно вести роботу; раціонально вибирати прийоми та засоби ліплення; передавати особливості будови, форму, пропорції натури та пластику окремих складових частин

Матеріали і обладнання Пластилін, стека, дощечка

Література

1. Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006.
2. Красноголовець О.С. Основи скульптури: Навч. посіб. - К.: Знання, 2008. - 171 с., 28 с. іл.
3. Ліплення на заняттях у шкільних гуртках.- Х., 2001.
4. Рабинович М.Ц. Пластична анатомія.-К.,2006.
5. Бардіна Р.А. Вироби народних художніх промислів та сувенірів. – Х., 2007.
6. Моздир М.І. Українська народна скульптура. – К., 2000.
7. Образотворче мистецтво: Альбом-посібник. 4 кл. — Тернопіль, 2003.
8. Фікл. Сучасна іграшка. — Прага, 2009.

Послідовність виконання самостійної роботи

Довідка

Способи ліплення: скульптурний, конструктивний, комбінований.

1. Вибрати іграшку для ліплення, намалювати ескіз.

1.1. З'ясувати просторове положення, рух, з'єднання основних частин між собою.

1.2. Визначити в яку геометричну форму можна вписати іграшку, її основні частини.

1.3. Визначити спосіб ліплення.

2. Приступити до роботи.

2.1. Взяти шматок глини (пластиліну), обліпити пластикову склянку одним кольором – це юбка. З іншого шматка, такої ж довжини як юбка, зліпити тулуб з

головою (голова складає $1/3$ висоти тулуба), надати йому конструктивну форму — початкову.

2.2. Приєднати тулуб до юбки за допомогою пластилінової ковбаски. Уточнити загальну форму фігури іграшки, найбільш випуклі частини (груди).

2.3. Після уточнення основних частин, ліпляться інші, більш дрібні частини й деталі (руки, волосся, одяг, прикраси) .

2.4. Після того, як іграшка зліплена, посипати її крохмалем або борошном, щоб знежирити пластилін.

2.5. Покрити білою гуашшю + ПВА або водоемульсійною фарбою. Дати висохнути.

2.6. Розписати іграшку фарбами (гуаш).

3.Зробити самоаналіз творчої самостійної роботи за розробленими критеріями

3. Зробити самоаналіз творчої самостійної роботи за розробленими критеріями

Додаток 3. Критерії оцінки при виконанні завдань з ліплення

1. Відповідний вибір способу ліплення.
2. Передача пропорцій об'єктів.
3. Відтворення характерних ознак об'єктів.
4. Технічна виразність.
5. Цілісність композиції, загальне враження.

Тема *Витинанка як вид декоративно – прикладного мистецтва*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити з витинанкою, її видами, прийомами вирізування, особливостями створення витинанок в початкових класах
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Витинанка як вид декоративно-прикладного мистецтва. Поняття витинанки, її особливості.

Ажурні візерунки зі шкіри і тканини, як прикраси одягу, побутували в минулому на всій території України. Найбільше вони були поширені у гуцулів і лемків. На плечах і передніх полах гуцульських кожухів та кептарів з сап'янових витинанок укладали візерунки різних форм. Витягими аплікаціями із сап'яну і тканини прикрашали святковий одяг у центральних та східних областях України. Шкіряні витинанки були попередниками паперових кольорових ажурних прикрас.

Ажурні витинанки відомі ще з V ст. до н.е. Це були вироби зі шкіри та хутра. Перші паперові прикраси, які можна вважати аналогами традиційних витинанок в Україні, виникли в Китаї і пов'язані з винаходом там паперу. Перші письмові згадки відносяться до VII - XII ст.

У XIII ст. паперові прикраси з'явилися у Персії, а у XV ст. через Туреччину потрапили у Європу, спочатку у Венецію, потім в Угорщину та інші країни. Наприкінці XVI ст. у Німеччині витинанки використовували для оздоблення книг. У XVIII - XIX ст. вони поширились у Франції, Португалії, Данії, Голландії, Швеції, Швейцарії, Польщі, Литві, Росії, Україні та ін. У країнах Західної Європи витинанки були здебільшого сюжетно-розповідними і уподібнювалися до графіки: складні багатофігурні, дзеркально-симетричні композиції завжди вміщувалися на одному аркуші паперу.

Ажурні паперові прикраси слов'янських народів мали декоративне спрямування і здебільшого були орієнтовані на традиційні народні мотиви орнаменту.

В середині XIX ст. в українських селах народними паперовими прикрасами селяни оздоблювали хати. Великим поштовхом до розвитку витинанок був перехід від хат-куранок до чистих хат із світлицями.

Виготовляли витинанки перед Новим роком або навесні, коли за звичаєм білили стіни й поновлювали внутрішнє оздоблення хат.

Витинанки приурочувались до основних подій у житті селянина, і кожній відповідала певна традиційна композиція. До жнив вирізали й клеїли «врожайну», на заручини — «заквітчану», яку потім змінювали на «весільну». І тепер перед Новим роком у школах, дитсадках, вітринах магазинів можна побачити новорічні витинанки. Мов білі сніжинки, вкривають вони своїм мереживом вікна, створюючи враження зимової заметілі. У наш час витинанки

як вид народного мистецтва поширені на Поділлі, Прикарпатті, Наддніпрянщині.

Першими хатніми оздобами були квітні трави, які розвішувалися на стінах світлиці. Якщо у світлиці були ікони, то в літній час їх квітчали пахучими травами і різнобарвними квітами. Пізніше перед іконами з'явилися паперові прикраси.

Напередодні весни дівчата та жінки наклеювали на вікна своїх осель чіткі паперові візерунки, які виготовлялися ще взимку. Це були переважно одноколірні зображення з народних легенд — дракони, квіти, виноград, метелики, риби та ін. їх витинали ножицями і ножиками. Завдяки високим художнім якостям, простоті виконання, доступності матеріалів вони дуже скоро стали відомі сусіднім народам.

У розвитку паперових прикрас значну роль відіграли і настінні розписи. На Поділлі паперові витинанки співіснували з малюнками та інколи доповнювали їх. З часом паперові прикраси повністю витіснили розписи і цілком декорували інтер'єр. Витинанки виготовляли навесні, перед святами Воскресіння, та зимою — перед Різдвом. Витинанки «жили» в основному півроку, рідше рік.

У 20-х роках нашого століття ажурні візерунки виготовляли не тільки в початкових і середніх школах, а й у різноманітних творчих гуртках. Під впливом міської культури виник особливий вид витинанок — своєрідне наслідування технік виготовлення декоративних тканин з мереживом, вишивкою тощо.

Ще один різновид паперових прикрас — так звані силуети. Жив собі колись у Франції міністр Е. де Силует. Художник намалював на нього карикатуру у вигляді тіньового профілю, і з того часу всі контурні зображення без деталей усередині контуру стали називати «силуетом». Розвинулись вони в XVIII ст. у Франції і швидко поширились по всій Європі. Ці витинанки виготовлялися з тонкого чорного глянцевого паперу. Мистецтвом чорного силуету займалися також відомі художники — Альберт Дюрер, Пітер-Пауль Рубенс, Матіс, Федір Толстой та ін. Силуетні портрети, прості для виконання і недорогі, можна було побачити і в пишних палацах, і в будинках простих людей. Вони знаходилися на стінах кімнат та салонів, в альбомах знатних жінок, їх дарували і дбайливо зберігали. Окремі твори чорного силуету відображали побутові сцени з життя людей, історичні та батальні епізоди війни 1812 р. Ці композиції характеризуються чіткою лінією, вишуканим контуром,

лаконізмом та творчою фантазією. Мистецтво силуетів було поширеним і в Україні. Силуетними витинанками захоплювалися М. Гоголь, Г. Нарбут, І. Рєпін та ін.

Художньо-образна система цих витинанок ґрунтувалася на графічних засобах: чіткість і ясність контурів, виразність ліній та пропорційних відношень.

Мистецтво силуету тільки на перший погляд може здатися простим і одноманітним. Насправді воно приховує великі творчі можливості, у цій простоті — лаконізм і виразність.

Силуети нагадували і, так звані, тіньові фігури. Їх витинали за контуром, не вдаючись до деталей. Це могли бути поодинокі фігури людей, звірів, птахів тощо.

Найдавніші українські витинанки, що дійшли до нашого часу походять з Прикарпаття і Західного Поділля. Важко було знайти сільське житло Поділля, Прикарпаття, Придністров'я без настінних розписів або паперових витинанок.

На Придністров'ї це була ажурна паперова стрічка (лиштва), яку розміщували на поличках, над вікнами хат та ін. На Поділлі та Прикарпатті аналогічні паперові прикраси називали «фіранками». Пізніше виникають так звані паперові рушники, рамочки, серветки тощо.

За останній час художники створили новий жанр витинанки — сувеніри у формі листівок, буклетів, екслібрисів, сюжетних композицій.

Екслібрис — це книжковий знак, малий художній графічний твір у вигляді етикетки (наклейки), який вказує на власника книги.

Витинанки — орнаментальні й фігурні прикраси, ажурно витяті ножицями, вирізані ножом з білого або кольорового паперу. Від назви техніки виготовлення (витинати) походить і термін. Нескладні прийоми витинання і недорогий матеріал дали чудові зразки прорізного паперового декору, в якому втілені вічні символи природи, колективний досвід пізнання світу, великі можливості розвитку фантазії, інтелектуального та естетичного розвитку дітей, як у сучасній школі, вищих педагогічних закладах, так і в позакласній та самостійній творчій праці.

Матеріали: Найпоширенішим матеріалом для витинання є тонкий однотонний глянцева папір, що має блискучу поверхню, яскраві насичені кольори, добре складається і легко піддається витинанню та вирізуванню.

Для витинанок можна використовувати друкарський і канцелярський папір — гладкий і щільний, як білий, так і м'яких тонів. Великі витинанки вирізаються з білого рисувального, друкарського, тонкого, пергаментного,

обгорткового паперу. В окремих випадках можна використовувати фольгу та папір з особливою фактурою (велюровий, тиснутий, крейдовий тощо). Для наклеювання паперових витинанок на стіну можна використовувати звичайне молоко (легко знімається за необхідності). Паперові візерунки на папір, картон чи інші поверхні прилаштовують за допомогою клею.

Інструменти: У художньому витинанні використовуються ножиці, гострі ножі та штемпельки. Народні майстри надають перевагу прямим великим ножицям (18-24 см) з гострими кінцями. Великі ножиці з великим плечем розвороту потребують значно менших зусиль, ніж маленькі. Поряд з ножицями використовують ніж (може бути звичайний шевський ніж), кінці якого заточують під гострим кутом. Штемпельки нагадують порожнисті металеві пробійники. З одного боку вони мають голівку, по якій б'ють молотком, з другого — різальний край у формі кружальця, листочка, ромба та ін.

Техніка: При виготовленні майже всіх видів паперових витинанок чільне місце належить ножицям. Техніка витинання ножицями дає майстрам широкий діапазон виражальних можливостей, при цьому досягається плавність ліній, виразність силуетів, велика ажурність. Кінчиками ножиць витинають по краях, а широким розворотом боків роблять великі надрізи, відповідно повертаючи і прокручуючи в руках складений аркуш паперу. Техніка вирізання ножем сягає давніх часів. Ніж був єдиним інструментом для виконання витинанок зі шкіри. І сьогодні він успішно конкурує з ножицями, якими витинають лише ажурні візерунки з паперу. Але зростання розмірів витинанок, збільшення орнаментальних повторів призводить до погіршення їх якості, до ускладнення техніки витинання ножицями. Іноді її заміняє техніка вирізування ножем. Тонкий папір величиною навіть до 1 м² складають в кільканадцять разів і, враховуючи місця з'єднань, вирізують по контурах гострим ножем зображення або тло. Вибивання ажурних прорізів у формі кружалець, листочків, ромбиків та інших здійснюється різноманітними штемпельками. Ця техніка ніколи не формувала самостійний декор, а завжди поєднувалася з розписом та витинанням. До названих технік слід додати найпростішу і, мабуть, найдавнішу — відщипування. Від аркуша паперу, складеного вдвоє відривають, відщипують пальцями маленькі шматочки паперу, формуючи в такий спосіб певне зображення. Папір використовується не міцний, а такий, що нагадує промокальний. Таким чином, у художньому витинанні розрізняють витинанки витяті ножицями, вирізані ножем, штемпелькові, відщипувані та комбіновані з розписом, аплікацією тощо.

Технологія витинанок. За технологічними та художніми особливостями витинанки поділяються на ажурні (зображення міститься у прорізах) і силуети (зображення виступає силуетом), одинарні (виготовлення з одного аркуша) та складні (аплікаційні з кількох аркушів паперу, і тому завжди багатоколірні). Залежно від прийомів виготовлення накладними (накладні одна на одну «гіркою») та складеними — це великомасштабні твори, зображення яких утворені з окремих елементів, складених поряд один з одним, утворюючи єдине ціле.

Настінні прикраси — найбільший рід витинанок, якими прикрашали народне житло наприкінці ХІХ — початку ХХ ст.

Витинанки бувають таких груп: фігурки, розети, дерева, стрічки, шпалери, фіранки.

Фігурки—силуетні витинанки, де зображені пташки, вершники, ляльки та ін.

Розети — ажурні витинанки, що складаються з розет, зірок, ромбів, квадратів (усі одинарні) та накладних «Сонечок». «Сонечка» утворюються із 4-8 різноколірних кружалець ще меншого діаметра наліплених одне на одного. «Сонечко» і формою і пелюстковою будовою нагадують саморобні квіти. Усі типи витинанок розетової групи можуть мати різний порядок центральної осьової симетрії: четвертий, восьмий або і шістнадцятий.

Дерева — група витинанок, що охоплює кілька композиційних типів настінних прикрас дзеркальної симетрії: дерево, дерево з пташками, гілка, букет, вазон, квітка.

До групи **стрічок** належать витинанки у вигляді стрічки з однобічною та двобічною композицією орнаменту.

Шпалери — витинанки, які складаються з таких типів композиційної структури: центральна, рядова, сітчаста, вільне заповнення.

Фіранки — паперові прикраси, виникли як ускладнений варіант одинарних стрічкових витинанок. При виготовленні фіранок майстри використовували комбіновані техніки.

Орнаменти цього типу витинанок найчастіше подавалися сітчастим рапортом, тобто елементи візерунків вписували в прямокутну або діагональну сітку.

Фіранки поділяють на стрічкові (однобічні, двобічні), великі прямокутні (сітчасті і комбіновані) портъери з аплікаціями та мальованими візерунками та ін. Сюди ж відносяться і серветки. За формою розрізняють розетові, квадратні, трикутні та інших форм.

Іграшки — витинанки з яскраво вираженими декоративним і тематичним характером. Ці витинанки були ілюстраціями до казок та оповідань.

Виставочні витинанки—це тематичні твори, пристосовані для експонування на виставках, а також використовуються для поліграфічної продукції.

Яскравими зразками виставочних є заставки до книг, витинанки-плакати, екслібриси, листівки та інші.

Витинанки розвивалися у тісному зв'язку з іншими видами народного мистецтва. Не випадково в орнаменті витинанок є аналогії з мотивами писанок, розпису, килимів. Мотиви витинанок являють собою складний синтез символів, образів і понять далекого минулого в узагальнених, спрощених формах.

Умовно їх можна поділити на декілька груп: геометричні, рослинні, зооморфні (тваринні) та антропоморфні (зображення людей).

Розміри витинанок залежали насамперед від призначення і місця, яке вони займали у декорі хати. Так, маленькі прикраси (4-5 см) наклеювали на рами образів, більші «зірочки», «ромбики» (6-7 см) — вздовж сволака (балки на стелі), а великі (до 40 см) розміщували фіранкові витинанки, що пристосовувались до розмірів вікон, дверей, полицок.

І нині народні майстри займаються витинанням. Цей вид діяльності можуть опанувати навіть діти. Витинання допоможе розвинути фантазію, почуття ритму, краси, симетрії.

Звичайно, не обов'язково точно повторювати подані у навчально-методичному посібнику зразки витинанок. Мета даного посібника—показати, що з паперу, за допомогою ножиць або ножика, можна створити чудові художні композиції — неповторні та самобутні.

Витинанка на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах.

Декоративна композиція у смужці

Першими завданнями, які допоможуть навчити робити витинанки, має бути виготовлення орнаментальних смужок. Для цього беруть аркуш тонкого паперу завдовжки 28x30 см, згинають його навпіл так, щоб вийшло три або чотири смужки, і розрізають. Потім смужку згинають навпіл ще раз, вирівнявши краї. Потім знову двічі згинають так само, як і попередні. Таким чином, смужку ділять на 8 частин. На 1/8 частині наносять простий малюнок і вирізають ножицями по контуру. Витинанку розгинають. Щоб вирівняти готовий виріб, його кладуть в альбом. Якщо є потреба відразу наклеїти витинанку на фон, тоді випрасовують електропраскою через папір.

Орнаментальна смужка може складатись з трикутників, ромбів, тобто в основу малюнка будуть покладені прямі лінії.

Декоративна композиція у квадраті

Орнаментальний мотив витинанки у квадраті виконують на $1/4$, а найчастіше — на $1/8$ частини квадрата. Щоб з прямокутного аркуша паперу вийшов квадрат, нижній кут загинають до верхньої сторони. Далі згинають отриманий трикутник ще раз і відрізають зайвий прямокутник. Це буде $1/4$ квадрата. Якщо трикутник зігнути ще раз, рівняючи гострі кути і краї, одержимо $1/8$ квадрата. На цій частині олівцем виконують орнаментальний мотив.

Декоративні композиції у крузі

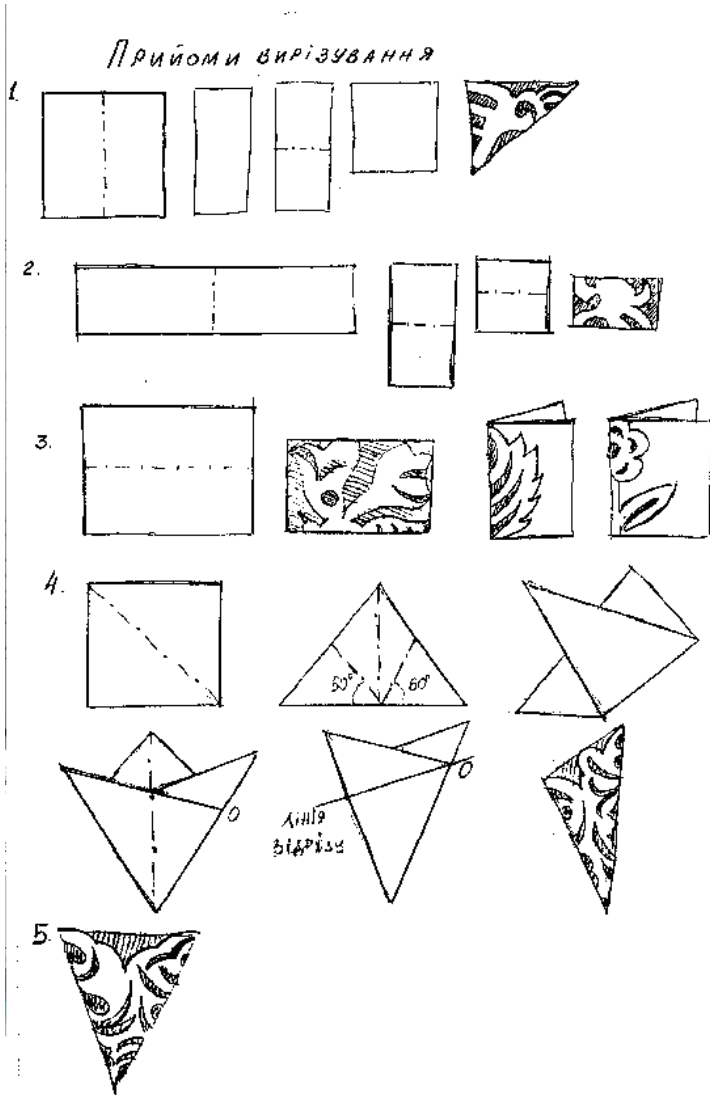
Так само, як згинають квадрат, згинають і аркуш для композиції у крузі. Здебільшого малюнок витинанки виконують на $1/8$ або $1/16$ частині круга. Щоб отримати круг радіусом коротшої сторони заготовки, з вершини кута проводять відповідну дугу. Це і буде круг. Заготовку, де багато згинів, важко розрізати ножицями чи ножем. Краще повторити дзеркальний малюнок на іншій половині й прорізати менше згинів паперу

Сюжетно-декоративні композиції

Переважно їх будують відносно вертикальної осі симетрії. Прямокутник паперу згинають навпіл по довжині чи ширині. Сюжет малюнка виконують на одній з половинок, намітивши лінії листочків, квітів, птахів чи тварин. Сюжетно-декоративні витинанки мають значно ширші виражальні можливості. Це можуть бути окремі декоративні композиції з тваринними й рослинними мотивами, сюжети казок, байок, чи просто стилізована рослина, яка символізує життя на землі. Серед рослинних мотивів поряд з «деревом життя» часто зустрічаються «квіти» і «вазон». У композиціях «вазонів» верхівку вінчає квітка, а від вертикального стебла відходять пагони зі стилізованими листочками, квітами і плодами або з казковими птахами. Також може бути присутнє і зображення людини.

Витинанка як вид мистецтва плідно розвивається, її традиції успішно використовуються в поліграфічній продукції, театральній декоративній мистецтві, в оформленні сучасних інтер'єрів. Краса витинанок, яка виявляється в ритмі, симетрії, надзвичайній вишуканості ажурного паперового мережива, впливає на почуття людей. Краса народної витинанки не вмирає. Вона знаходить своє оригінальне застосування в сучасних матеріалах

Прийоми вирізування

Композиція у витинанці

Сьогодні витинанки успішно використовуються в поліграфічній продукції, театральньо-декораційному мистецтві, в оформленні сучасних інтер'єрів.

Сучасні майстри витинанок створюють оригінальні картинки, їх можна вставити в рамку під скло і прикрашати сучасний інтер'єр.

За технологічними та художніми особливостями витинанки поділяються на:

- ажурні (видаляється зображення й залишається фон);
- силуетні (видаляється фон і залишається зображення).

Витинанки поділяються на типологічні групи: розетки, дерева, стрічки, фіранки, фігури.

Розетки: сніжинки, сонечка, квіти, серветки. Вони мають променеву симетрію.

Дерева - витинанки із дзеркальною симетрією, що символізують флору: дерева, квіти на стовбурці, вазони, букети тощо.

Стрічки - це витинанки, в яких зображено будь-що, але ці зображення повторюються одне за одним за допомогою паралельної симетрії (гармошка). Це той самий хоровод.

Фіранки - найбільші за розміром витинанки, які витинаються з одного аркуша паперу. Вони можуть бути як симетричні, так і ажурні, як з паралельною симетрією, так і з променевою і тому подібне.

Фігури. До них належать симетричні і несиметричні зображення тварин, птахів, риб, людей.

У загальних рисах витинанки можна поділити на такі види техніки виготовлення: одинарні, складні, комбіновані.

Одинарні витинанки виготовляються з одного аркуша паперу. Вони одноколірні. Аркуш паперу складається вдвоє і більше. До одинарних належать також несиметричні витинанки.

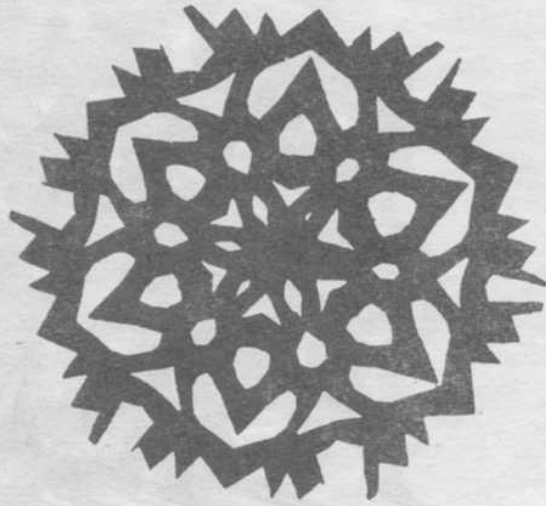
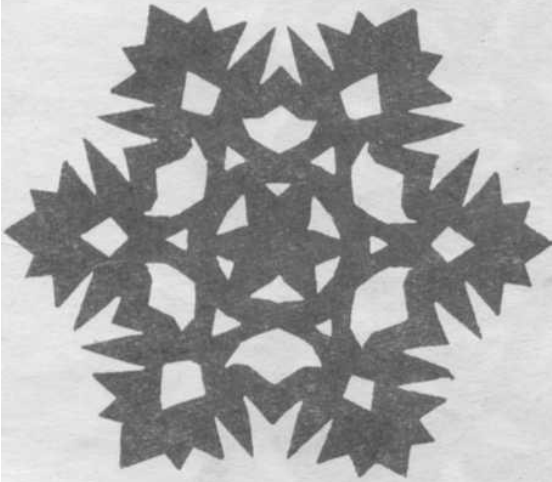
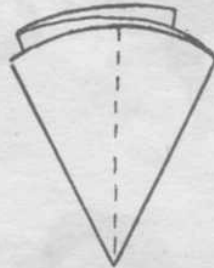
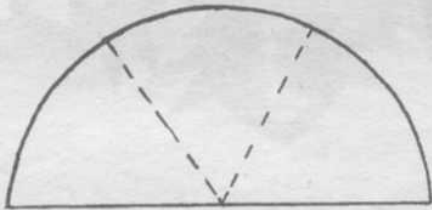
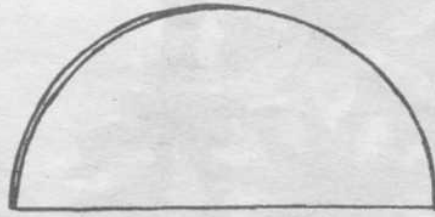
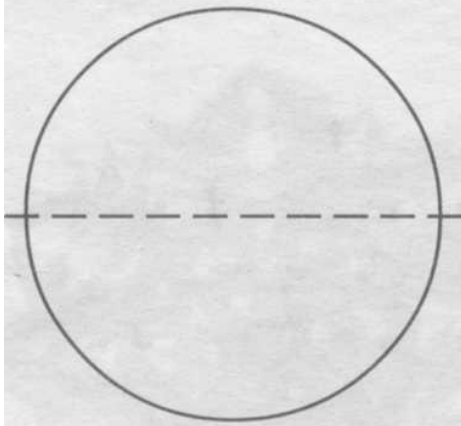
Складні витинанки. Компонуються із двох чи більше окремо виготовлених елементів. Вони різнокольорові, але можуть бути і однотонними.

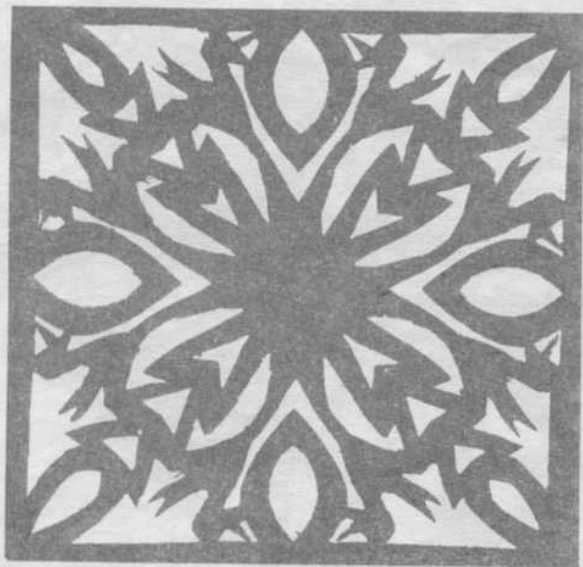
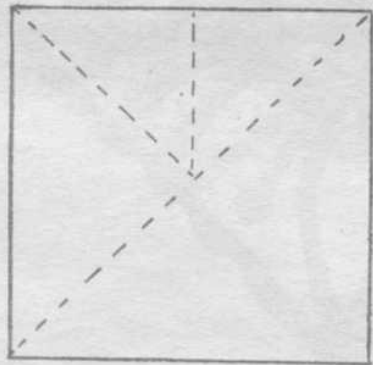
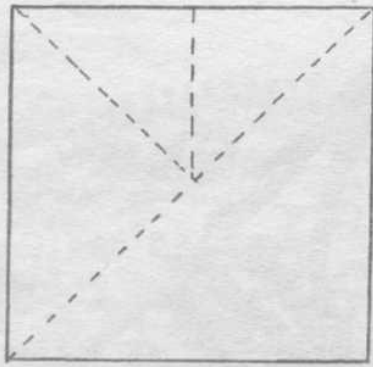
Комбіновані - це одинарні і складені, доповнені різними підмальовками фарбою.

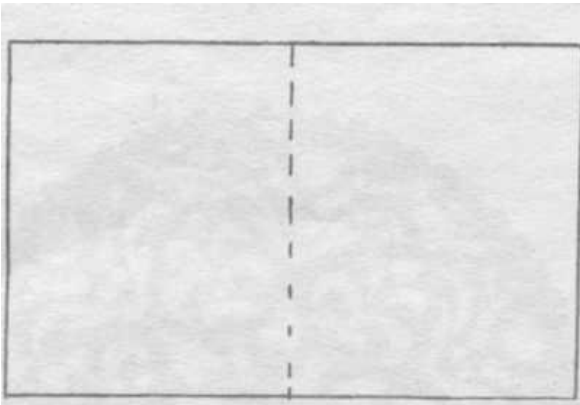
Вириванки. Вони створюються методом відщипування пальцями паперу.

Матеріали та інструменти для витинанок

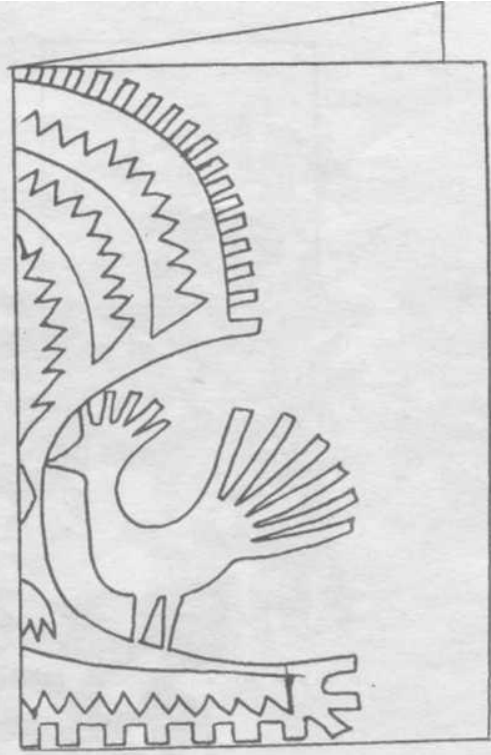
Порівняно з іншими видами народної творчості, мистецтво витинання є найменш вибагливе до матеріалів та інструментів. Для витинанок найважливіше папір, ножиці, клей. Як правило, ці речі у побуті є завжди. Вириванки можна виготовити без ножиць. Ще можна використовувати ножиці-зигзаг на ніж із гострим кінцем

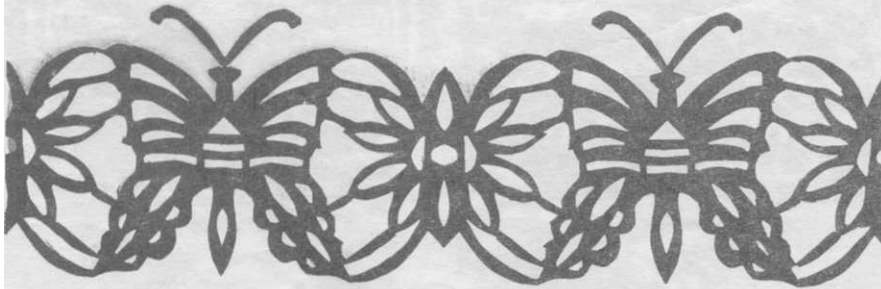
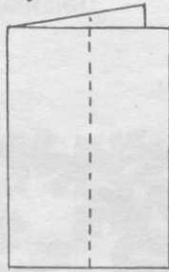
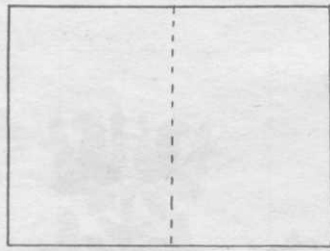

Структура практичного заняття

1. Підготовча (вступна) частина

- перевірка присутності здобувачів освіти на занятті
- актуалізація опорних знань
- мотивація навчальної діяльності
- познайомити здобувачів освіти з темою, метою та обладнанням до виконання практичної роботи

Тема *Зображення оточуючого життя та ілюстрування літературних творів. Особливості малювання на теми оточуючого життя. Виразні засоби тематичного малюнка (композиція, малюнок, світлотінь, колорит). Малювання на теми з оточуючого життя (композиції за запропонованими темами)*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити особливостями жанрових сюжетних картин; послідовністю виконання малюнка на теми з оточуючого життя (спеціальні спостереження за природою, навколишньою дійсністю)
3. Виконати роботу за інструкційною карткою
4. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Тематична композиція: малювання на теми з оточуючого життя

Ознайомлення майбутніх педагогів з основами композиції передбачено програмою, згідно з якою розглядаються теоретичні питання композиції, пояснюється процес роботи художника над картиною, розкривається послідовність роботи над сюжетним малюнком на основі спостережень навколишньої дійсності і за уявленням, а також над ілюстрацією до літературних творів.

Основи композиції розглядаються, щоб усвідомити створення художнього образу, виявити ідейний задум і передати змістові зв'язки у сюжетному малюнку.

Щоб успішно засвоїти навчальний матеріал з розділу композиції, слід виконати ескізи сюжетної композиції за пам'яттю, на основі попередніх спостережень і малюнків навколишнього життя і за уявленням, а також ескізи ілюстрацій за уявленням до прочитаних літературних творів (казок, байок, оповідань) теле- і кінофільмів.

Ці завдання відіграють важливу роль як в ідейному вихованні тих, хто малює, так і в розвитку їхньої творчої та просторової уяви, у виробленні елементарних умінь з композиції.

Композиція щ (від лат. складання, упорядкування) — розміщення образотворчих форм в єдності із змістом. За допомогою композиції художник на основі законів лінійної та повітряної перспектив, світлотіні, пластичної анатомії передає на картинній площині навколишню дійсність, розподіляє і розміщує постаті і предмети на предметній площині картини, виявляє їхній взаємозв'язок у просторі, визначивши композиційний центр твору і підпорядкувавши йому другорядні образи.

Термін «композиція» застосовується до багатофігурних і малофігурних картин, ілюстрацій, пейзажів, натюрмортів і навіть до малюнків окремих предметів, де композиція залежить від формату (картинної площини) і відіграє важливу роль.

В реальній дійсності просторове середовище сприймається в певних межах, тобто воно обмежене полем зору. В малюнку просторове середовище обмежується форматом паперу, тобто середовище втиснуто в певні рамки площини, яка є немовби полем зору.

При таких співвідношеннях предмета і простору, коли простору навколо предмета дуже мало, зображений предмет сприймається занадто великим, немовби «вивалюється» з картинної площини. При цьому зорове сприйняття

обрису предмета, наприклад казкового будинку, ускладнюється дуже близькими до предмета межами картинної площини.

Коли простору навколо предмета дуже багато, предмет сприймається надто малим. Якщо в першому випадку предмет «поглинув» простір на картинній площині, то в другому — простір «поглинув» предмет. Оволодіння основами композиції починається з розміщення на картинній площині зображення одного предмета, потім двох і більше, з урахуванням просторових зв'язків між ними, їхньої цілності й рівноваги з площиною.

Найвищим ступенем оволодіння основами композиції є тематична картина художника. Майстри образотворчого мистецтва минулого —, В. Т. Шевченко, С. Васильківський, М. Пимоненко, О. Мурашко та сучасні — А. Пластов, Б. Йогансон, О. Герасимов, С. Григор'єв, К. Трохименко, О. Лопухов, В. Шаталін, Т. Яблонська та інші — створили багато класичних полотен, на яких навчається і виховується молодь не лише художніх навчальних закладів, а й загальноосвітніх шкіл, училищ та інститутів. Аналіз картин художників, знання їхніх творчих біографій допомагав педагогам пояснити не лише творчий процес роботи над картиною, а й найважливіші правила та елементи композиції.

Розглянемо основні елементи композиції: сюжетно-композиційний центр; рівновагу, симетрію і асиметрію; контрасти і зіставлення, ритм, формат картини розмір зображення, точку зору, освітлення та колір.

В художній картині мав бути сюжетно-композиційний центр (головне в композиції), якому підпорядковані всі інші елементи твору. Цільність композиції картини не повинна порушуватись кількома рівнозначними композиційними центрами, якщо вони не оправдовують ідею твору. Цього потребує і специфіка зорового сприйняття. Вона полягає в тому, що органи зору в навколишній дійсності виділяють головне, на що ми звернули увагу. Це головне перебуває в центрі поля зору, сприймається воно чітко і з деталями. Інші предмети поля зору, що перебувають не в зоровому центрі, сприймаються узагальнено, без деталей.

Головне в картині можна виділити кольором, тоном і виразністю форми. Другорядні образи зображують більш узагальнено, менш чітко, щоб вони не привертали до себе багато уваги, лише доповнювали і допомагали розкривати ідейний зміст картини.

Рівновагу, симетрію і асиметрію, як і решту елементів композиції, художник використовує для виявлення задуму картини.

Рівновага композиції характеризується, рівномірним розподілом образів на картинній площині, особливо зліва і справа, а також вгорі і внизу. Урівноважене розміщення образів у композиції відповідає зоровому сприйняттю дійсності. У навколишній дійсності предмети в зоровому полі розподілені рівномірно, оптичний центр міститься майже посередині. Аналогічно і в картині недалеко від геометричного центра знаходять місце композиційному центру (головному в картинах) і розміщують навколо образи, дотримуючись рівноваги. Не слід розміщувати композиційний центр картини точно посередині (його звичайно зміщують трохи в бік) і допускати надуманої геометричної симетричності в передачі рівноваги композиції. Рівноваги в композиції добиваються не тільки величиною предметів, а й їхнім тоном та кольором.

Симетрію в композиції художники використовують для виявлення стану спокою, асиметрію — для виявлення тривоги, руху.

Контрасти й зіставлення в композиції підсилюють виразність її. Будуючи композиції на зіставленні великого і малого, старого і молодого, сильного і слабого, гарного і невродливого, доброго і злого, багатого і бідного, великі майстри пензля добивалися незвичайної гостроти в передачі характеру образів у художніх творах.

Формат картини й розмір зображення відіграють неабияку роль у творчій роботі над композицією. Формат картини повинен відповідати її композиції, зміст якої добре komponується не в будь-якому розмірі картинної площини. Кожен з форматів картини надає відповідним зображенням різний характер: прямокутний формат, витягнутий вгору, підвищує монументальність зображення; формат, витягнутий по горизонталі, принижує й сковує його.

Разом з тим, до витягнутого по горизонталі формату звертаються художники, щоб передати в пейзажі безмежність і широчінь його просторів.

Отже, для кожної тематичної композиції художник знаходить відповідний формат, який сприяє виявленню ідейного змісту картини (сприяє розкриттю задуму). Розмір картини має відповідати його змістові, а зміст в свою чергу вимагає для свого розкриття картинну площину потрібної величини. Так, твори на історично-батальні теми виконують на форматі, який більше, ніж формат картин на побутові теми чи формат портретів.

Розмір композиційного центра картини не повинен . бути великим відносно формату картини, щоб не виступати з нього. Композиційний центр малого розміру поглинається в просторі великого формату. Тому хороша композиція повинна бути побудована і виконана так, щоб розмір картини, головних і другорядних образів відповідав тільки даному формату художнього твору і не потребував би зміни його при сприйманні глядачем картини.

Точка зору в картині є важливим елементом побудови композиції. Правильний вибір її залежить від сюжету картини і допомагає художнику урівноважити образи композиції відносно простору картинної площини, знайти в ній лінію горизонту, яка впливає на перспективну побудову композиції, сприйняття її.

Низький горизонт у композиції, нижче середини фігур першого плану, створює передусім відчуття монументальності фігур першого плану, величавості зображених в ній образів.

Освітлення та колір як елементи композиції мають велике значення. Вони допомагають виявити композиційний центр, кольорове і тонове вирішення образів композиції та загальний колорит її. Освітлення і колір допомагають художнику передати радість, сум. Радісні події художники передають звичайно яскравими, теплими контрастними тонами

Глибоке розуміння найважливіших правил та елементів композицій відомих художників допоможе майбутнім педагогам прищеплювати дітям любов до тематичного малювання та художніх творів образотворчого мистецтва

Інструкція до практичного заняття

Тема *Зображення оточуючого життя та ілюстрування літературних творів. Особливості малювання на теми оточуючого життя. Виразні засоби тематичного малюнка (композиція, малюнок, світлотінь, колорит). Малювання на теми з оточуючого життя.*

Мета *Познайомити з особливостями жанрових сюжетних картин; особливостями дитячих тематичних малюнків; послідовністю виконання малюнка на теми з оточуючого життя (спеціальні спостереження за природою, навколишньою дійсністю).*

Навчитись передавати сюжетні особливості, знаходити різні композиційні рішення

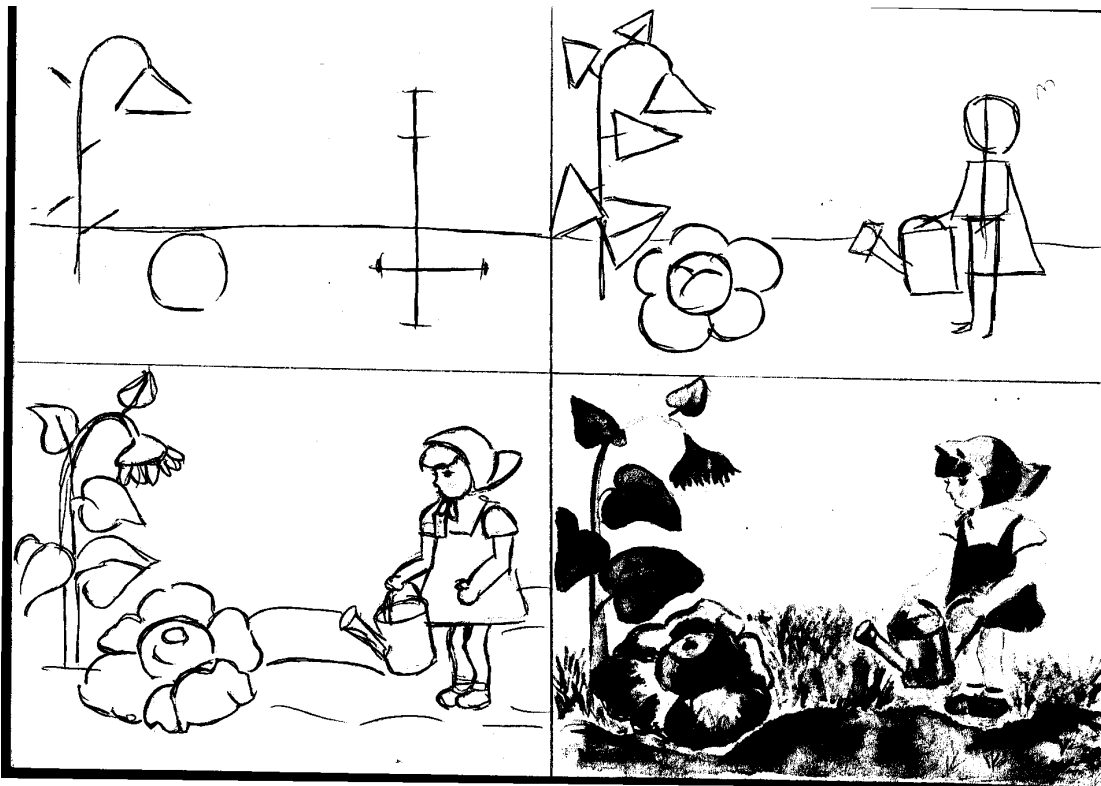
Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівці, папір, фарби, пензлі

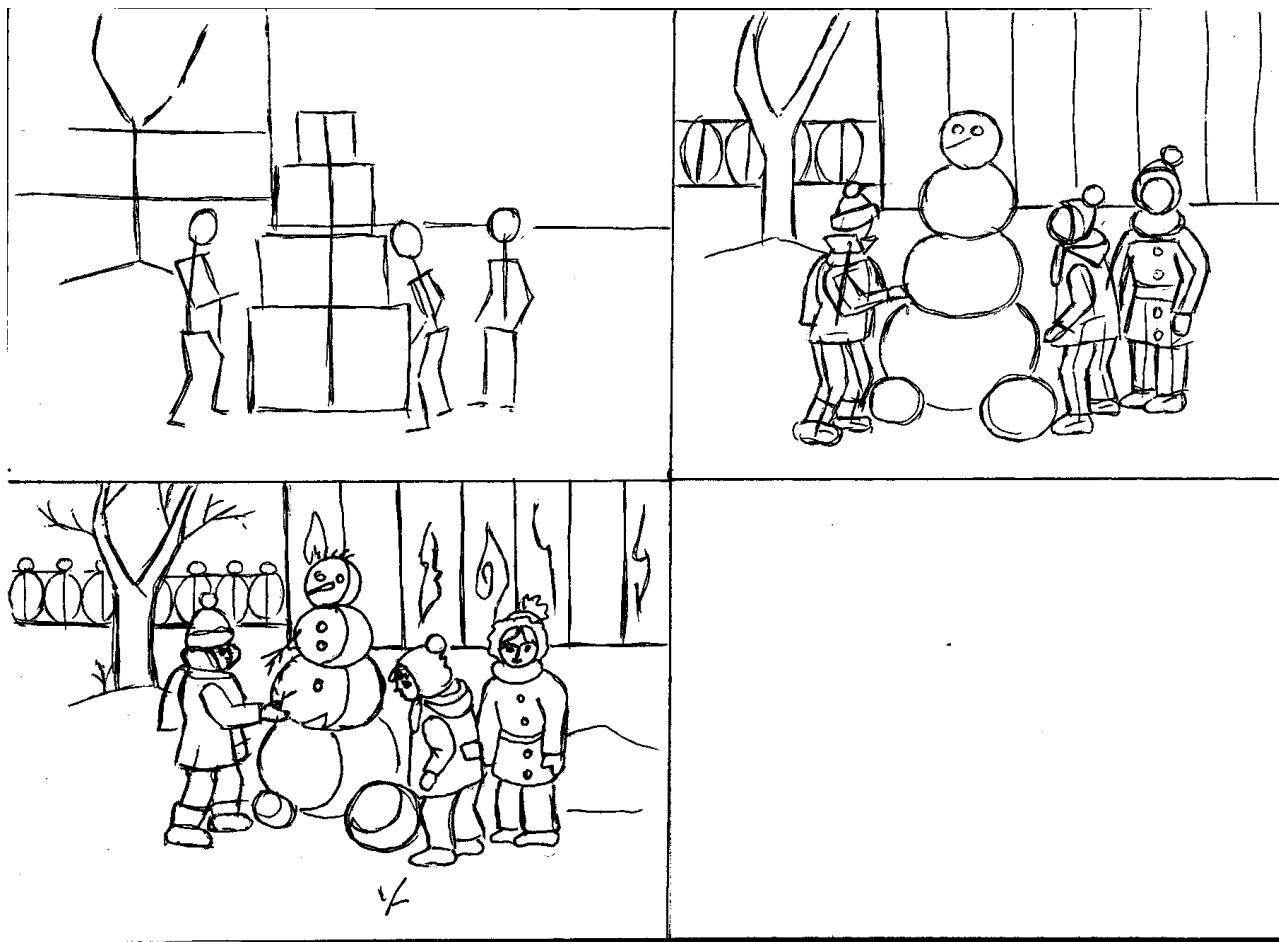
Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Малювання на теми з оточуючого життя

1. Вибір сюжету
2. Попереднє компонування сюжету
3. Передача об'єктів на передньому, середньому та дальньому планах, враховуючи закони лінійної та повітряної перспективи
4. Виконання композиції в кольорі

2. Самостійна робота здобувачів освіти
3. Самоаналіз виконаної роботи

Тема *Малювання пейзажу фарбами. Кольорова відмінність літнього, осіннього, зимового та весняного пейзажів, а також залежно від часу доби. Малювання пейзажу в різні пори року*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити з поняттям «пейзаж», його особливостями, образотворчими засобами, значенням кольору в пейзажі, законами лінійної та повітряної перспективи
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Поняття пейзажу. Види пейзажів. Образотворчі засоби малювання пейзажу. Закони лінійної і повітряної перспективи при малюванні пейзажу

Зображення природи, міст, архітектурних споруд, моря називають пейзажем. Малювання пейзажу є одним з основних завдань у розвитку просторової уяви тих, хто малює. Зображення пейзажу розвиває естетичні почуття, навчає спостерігати дійсність, знаходити красу в звичайному і виділяти характерне. Малювання пейзажу-дуже цікава і потрібна тема, її вивчають на уроках тематичного малювання.

Зображення пейзажу потребує вивчення природи і методів передачі її на площині такою, якою ми сприймаємо її (зображення в перспективі). Природа безмежно різноманітна і прекрасна. У природі все гармонічне і гарне. Вплив природи на людину, глибокі переживання і думки, які вона викликає, сприяє появі в зображувальному мистецтві жанру пейзажного живопису.

Своїм естетичним впливом твори пейзажного живопису здатні духовно збагатити людину. Пейзаж, який передає характер рідної природи, в якому виявлено емоційне ставлення до неї художника, є важливим засобом виховання почуття любові до Батьківщини.

Приставаючи до малювання пейзажу, необхідно, передусім, вирішити сюжет і композицію. Потрібно зосередити увагу на самих характерних особливостях місцевості, найбільш типових об'єктах пейзажу. Головне у зображенні пейзажу - правильне рішення композиції, вибір найкращої точки зору.

Побудову пейзажу слід починати з невеликих підготовчих начерків. У них необхідно зосередити увагу на головному, виділити провідну ідею композиції, не промальовуючи поки окремих деталей.

В залежності від характеру малюнка, його цільового призначення використовуються ті чи інші засоби вираження і правила композиції.

Низький горизонт- допомагає підкреслити монументальність пейзажу. Високий горизонт- дозволяє дати більш широку панораму пейзажу, більш повну картину.

Зміст пейзажу повинен бути виражений яскраво і емоційно.

Відшукавши найбільш вдале рішення пейзажу в підготовчому начерку, можна приступати до малюнка.

1. Спочатку, ледве доторкнувшись олівцем, слід намітити загальну схему розміщення предметів, характер форми предметів і їх пропорції.
2. Приступаючи до правильної побудови перспективи, на лінії горизонту намітити точку сходження і правильно передати масштаб предметів. Щоб правильно передати перспективні явища в малюнку, необхідно розбити малюнок на три перспективні плани (передній, середній, задній). Порівнюючи

їх між собою, буде легше виявити масштабність предметів і правильно вирішити тональну задачу малюнка.

Закони повітряної перспективи

1. Чіткість предметів у міру віддалення від спостерігача послаблюється. Чим далі спостерігач від предмета, тим більш розпливчастими стають його обриси.

2. Сила тонових відношень- контрастів (різниця між світлом і тінню на поверхні предметів) по мірі віддалення послаблюється.

У міру віддалення предмета від спостерігача насиченість, яскравість його кольору послаблюється.

Техніка малюнка.

Малюючи предмети на першому плані, олівець нажимають сильніше; на другому плані предмети промальовуються більш м'яко, а на дальньому- зображуються легким доторканням олівця до паперу. Цим самим художник передає повітряну перспективу.

Щоб малюнок пейзажу був достовірним, необхідно звернути увагу на особливості падаючої тіні. Якщо світло штучне, то кожний промінь, доторкуючись до поверхні предмета, буде відображати силует даного предмета на горизонтальній площині, причому падаюча тінь по мірі віддалення від джерела світла збільшується.

Якщо світло натуральне, то промені паралельні один одному і від основи предмета тінь буде збільшуватись тільки у довжину в напрямку променів світла.

Інструкція до практичного заняття

Тема *Малювання пейзажу фарбами. Кольорова відмінність літнього, осіннього, зимового та весняного пейзажів, а також залежно від часу доби.*

Малювання пейзажу в різні пори року

Мета Навчитись виконувати лінійний та кольоровий малюнок пейзажу, передавати закони лінійної та повітряної перспективи при побудові пейзажу, конструктивні особливості дерев

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівець, фарби, папір

Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Послідовність малювання пейзажу

1. Продумати ідею композиції
2. Вибрати положення лінії горизонту
3. Виконати лінійний малюнок з урахуванням перспективних скорочень, правил композиційного розміщення елементів пейзажу
4. Виконати акварельний живопис пейзажу з урахуванням правил повітряної перспективи, освітлення, кольорових контрастів; починати роботу слід з передачі фону / неба та землі /
5. Передати композицію пейзажу як єдине художнє ціле

Рекомендації

1. Для передачі простору:
 - план, що далі, передається узагальнено, плоско, блідо; світліші предмети - темніше, а темніші - світліше ближчих; всі предмети прикриваються імлюю;
 - план, що ближче, передається детально, об'ємно, різкіше, яскравіше
2. Ранкове сонце надає всім предметам жовто-рожевий відтінок, денне-золотистий, вечірнє-оранжевий чи червоний; світло місяця-синьо-зелений, електричне світло-світло-жовтий; свічка-оранжевий
2. Самостійна робота здобувачів освіти
3. Самоаналіз виконаної роботи

Композиція пейзажу

Тема Побудова інтер'єру. Правила малювання простого інтер'єру. Послідовність виконання малюнка інтер'єра. Сучасні вимоги естетики до художнього оформлення інтер'єра. Малювання інтер'єра

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити студентів з малювання інтер'єру, правилами побудови інтер'єру, послідовністю виконання інтер'єру.

Внутрішнє приміщення різних будівель — кімнати, аудиторії, кабінету, коридора тощо — називають інтер'єром.

Аналізуючи зображення інтер'єра на картинах відомих художників, з'ясовують елементарні правила перспективної побудови їх. Розрізняють два види зображення інтер'єра: фронтальний (картинна площина паралельна протилежній стінці і вимагає для перспективної побудови одну точку сходження) і кутовий (всі стінки інтер'єра розташовані під кутом до картинної площини, він вимагає для перспективної побудови малюнка двох точок сходження).

При аналізі зображення інтер'єра на картинах відмічають зображення перспективних явищ на картинній площині, порівнюють їх із спостереженнями кабінету, кімнати, коридора, залу.

Щоб краще виявити передачу простору інтер'єра на плоскій картинній площині, доцільно зробити на дошці схематичні малюнки, визначивши лінію горизонту, точки сходження паралельних ліній інтер'єра.

Під час аналізу перспективних явищ на картинах та спостережень інтер'єра кабінету, коридора тощо роблять такі висновки:

1. Горизонтальні лінії інтер'єра, що розташовані нижче лінії горизонту і мають напрям до неї, сприймаються глядачем спрямованими знизу вгору, а лінії, що розташовані вище лінії горизонту, — зверху вниз.
2. В інтер'єрі паралельні лінії меж стін з підлогою та стелею в міру віддалення їх від глядача (при умовному продовженні їх) сходяться в одній точці сходження, яка лежить на лінії горизонту, а в положенні під кутом вони сходяться в двох точках сходження, що розташовані на одній лінії горизонту.

3. Предмети інтер'єра в міру віддалення їх від глядача сприймаються все меншими і меншими.
 4. Лінії предметів, що розміщені не паралельно стінам інтер'єра, мають для побудови свої точки сходження, але розміщені вони на єдиній для цього інтер'єра лінії горизонту .
 5. Предмети переднього плану інтер'єра зображують чіткіше порівняно з віддаленими.
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
 3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Інструкція до практичного заняття

Тема Побудова інтер'єру. Правила малювання простого інтер'єру. Послідовність виконання малюнка інтер'єра. Сучасні вимоги естетики до художнього оформлення інтер'єра. Малювання інтер'єра

Мета Познайомитись з правилами побудови інтер'єру, послідовністю малювання інтер'єру. Навчитись послідовно вести роботу, малювати інтер'єр, знаходити різні композиційні рішення

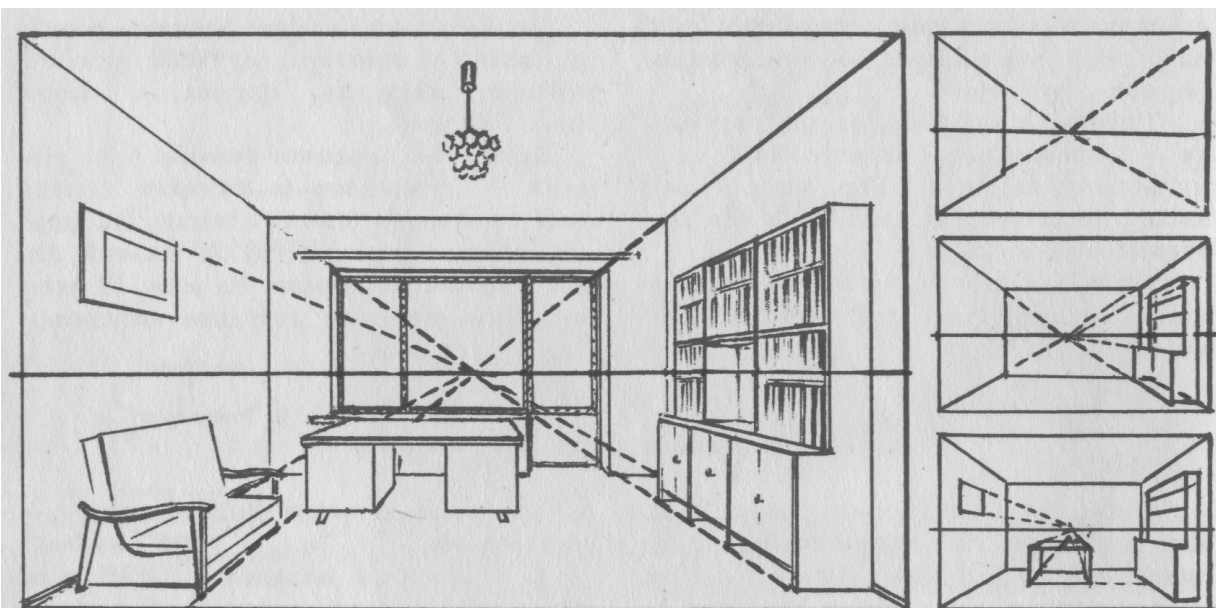
Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівці, папір

Послідовність виконання роботи

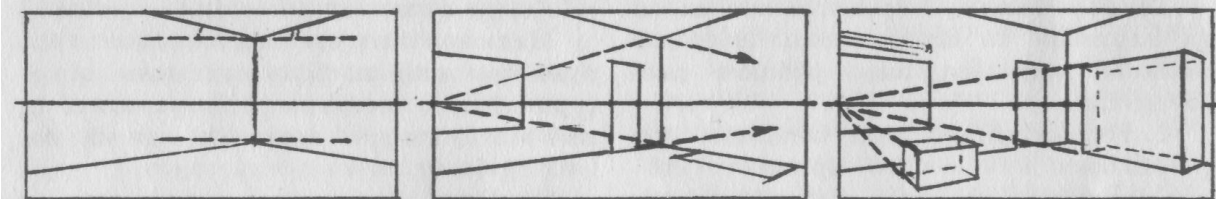
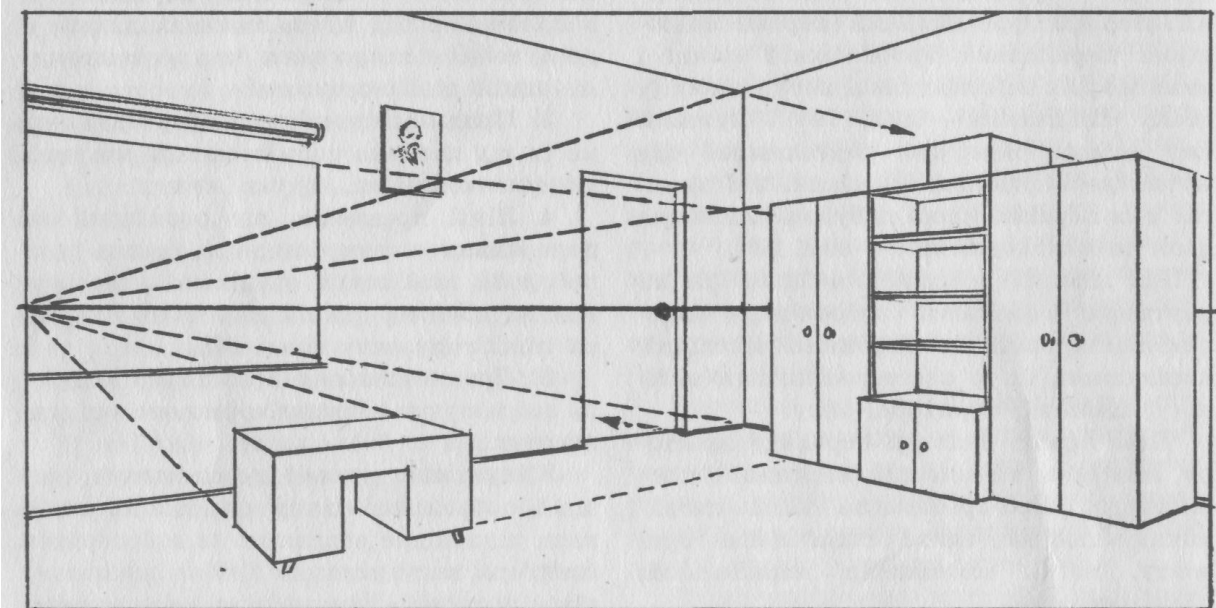
Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Малювання інтер'єру

1. Спочатку визначають композицію малюнка, а також виконують невеликий ескіз
 2. Далі намічають відповідно до ескізу і натури лінію горизонту, що проходить на рівні очей, і визначають головну точку сходження паралельних прямих, яка залежить від точки зору. Якщо стати в центрі кімнати, то видно інтер'єр праворуч і ліворуч від головного променем зору однаково. Тому всі лінії, паралельні головному променю зору, матимуть напрям у точку сходження, яка лежить на середині лінії горизонту
 3. Розмір стінки, розміщеної у фронтальному положенні, визначають залежно від точки зору того, хто малює
 4. Далі малюють двері, вікна, картини на стінах тощо, враховуючи при цьому перспективні зміни в їхніх розмірах. Так, вікна на боковій стінці, які в натурі мають однакову ширину, сприймаються і зображуються різними: ближчі вікна малюють більшими порівняно з віддаленими, бо висота й ширина вікон в міру віддалення ніби зменшуються, і, як і всі спостережувані предмети, зменшуються простінки між вікнами та ін.
 5. Слід звертати увагу на перспективне зменшення однакових предметів інтер'єра, що розміщені на різній відстані від того, хто малює. Предмети інтер'єра починають зображувати з визначення місця, яке займає предмет на горизонтальній площині підлоги, і розмірів загальної форми їх залежно від зображених основних розмірів інтер'єра (висоти, ширини, глибини)
 6. Нарешті, уточнюють все зображення інтер'єра на основі правил лінійної та повітряної перспектив
2. Самостійна робота здобувачів освіти
 3. Самоаналіз виконаної роботи

Мал. 79

Тема *Мистецтво художнього письма. Оформлювальна графіка. Художньо – виконавчі вміння, необхідні сучасному вчителю. Написання шрифтових написів*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

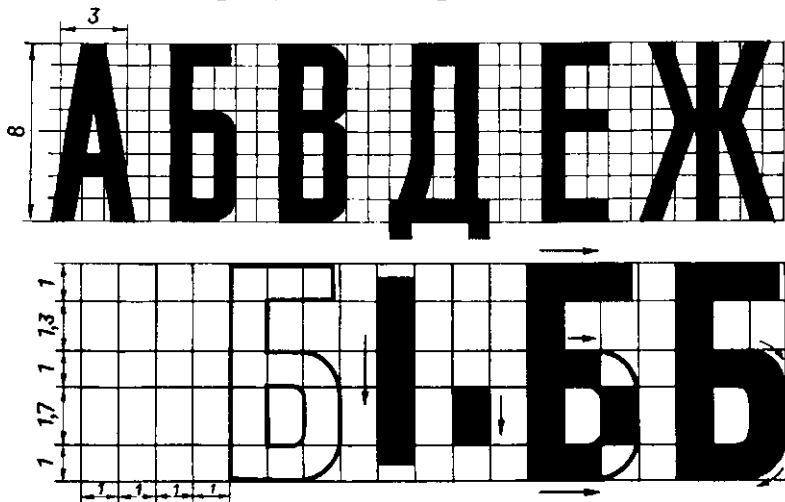
1. Познайомити видами шрифтів; інструментами та пристосуваннями для виконання шрифту; основними вимогами до написання шрифтів; правилами написання тексту шрифтом

2. Виконати вправи(написання літер алфавіту на папері в клітинку)

Написати алфавіт плакатним пером за поданим зразком

а) визначити висоту літер, ширину за допомогою допоміжних ліній;

б) виконати тренувальні вправи

3. Виконати роботу за інструкційною карткою

4. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Інструкція до практичного заняття

Тема *Мистецтво художнього письма. Оформлювальна графіка. Художньо – виконавчі вміння, необхідні сучасному вчителю. Написання шрифтових написів*

Мета *Познайомитись з різними видами шрифтів, вимогами до них, правилами написання тексту шрифтом. Навчитись користуватись плакатними перами для напису шрифтом; розрізняти різні види шрифтів; виконувати написи плакатним пером та по клітинкам*

Матеріали і обладнання *Зразки робіт, таблиці, схеми, олівці, папір, пера, фломастери*

Послідовність виконання роботи

Виконати роботу відповідно до рекомендацій

Виконання ескізів стінгазет, листівок, стендів

- 1. Складання ескізів, враховуючи тему та призначення*
 - 2. Підбір тексту та шрифту*
 - 3. Визначення допоміжних ліній для написання шрифту. Написання шрифтом тексту*
 - 4. Художнє оформлення ескізу (виконання малюнку, фризу тощо)*
- 2. Самостійна робота здобувачів освіти*
 - 3. Самоаналіз виконаної роботи*

Тема Створення візерунків за мотивами петриківського розпису (птахи).

Форма виконання творча робота

Знати особливості декоративних розписів України, основні осередки декоративних розписів; види візерунків, їх особливості; послідовність виконання декоративного розпису; особливості петриківського розпису, техніку виконання, кольорове рішення.

Вміти: складати візерунок за мотивами петриківського розпису з зображенням птахів; передавати характерні особливості розпису; правильно компоувати елементи

Матеріали і обладнання фарби, динамічні таблиці

Література

1. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої грамоти: Навчальний посібник. - 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2002.-190 с.
2. Котляр в. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 200 с.
3. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник – довідник. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 216 с.
4. Красовська О.О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі : Навч. посібник- Львів: «Новий світ – 2000», 2015, - 292с.

Послідовність виконання самостійної роботи

1. Повторити тему «Декоративно-прикладне мистецтво України»

2. Виконати роботу в такій послідовності

2.1 Створення візерунків за мотивами петриківського розпису

1. Проаналізувати вибраний зразок для копіювання за композицією, підпорядкуванням елементів розпису, характером елементів, кольоровим рішенням

2. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії

3. Підібрати відповідну гаму фарб; виконати розпис за зразком, використовуючи характерні прийоми розпису.

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

- інструктаж щодо виконання роботи з техніки безпеки
- ознайомлення з інструкцією до практичної роботи

2. Основна частина

1. Познайомити з особливостями декоративних розписів України, основними осередками декоративних розписів; видами візерунків, їх особливостями.; послідовністю виконання декоративного розпису; з особливостями петриківського розпису його, технікою виконання, кольоровим рішенням
2. Виконати роботу за інструкційною карткою
3. Самостійна робота здобувачів освіти, відпрацювання навичок

3. Заключна частина

- контроль, корекція навичок
- аналіз індивідуальної діяльності здобувачів освіти, оцінка
- відповіді на запитання здобувачів освіти
- завдання для самостійної позааудиторної роботи

Особливості петриківського розпису

Народне декоративно-прикладне мистецтво, як і музика, фольклор, театр, інші види народної творчості, є важливою галуззю художньої культури. Воно розкриває безмежний світ краси і мудрості народу, втілює його талант, розуміння добра і краси. Народне декоративно-прикладне мистецтво тісно пов'язане з життям і побутом людей. Археологічні дослідження підтвердили високий мистецький рівень виробів ужиткового мистецтва, наскельних зображень, орнаментального оздоблення, створених нашими пращурами.

Далеко за межами України славиться її самобутнє декоративне мистецтво з його найбагатшим у світі розписом. Українське народне мистецтво виникло у сиву давнину серед чарівної природи, краса якої наповнювала душу працьовитого народу мрією про щастя, дарувала творчу насагу.

Український декоративний розпис поряд з іншими видами народного мистецтва – це наша гордість, безцінне духовне надбання народу.

Педагогічна наука визнає велике виховне значення народного мистецтва, яке зацікавлює дітей, сприяє розвитку естетичних захоплень і суджень. Вивчення творів народного мистецтва пробуджує у дітей перші яскраві образні уявлення про Батьківщину й мистецтво, сприяє вихованню патріотичних почуттів, заохочує до світу прекрасного, творчості. Народне декоративне мистецтво сприяє формуванню образного мислення, ініціативи та самостійності, образотворчих здібностей.

Процес естетичного пізнання дітьми творів народного мистецтва на уроках декоративного малювання включає як сприйняття творів, так і практичні роботи. Виконання учнями декоративних робіт – результат цілеспрямованої роботи педагога над формуванням в учнів цілого комплексу естетичних пізнань і графічних навичок.

Необхідно приділяти більше уваги особливому значенню декоративного мистецтва у формуванні в учнів творчих умінь у процесі виконання практичних завдань, уміло пов'язуючи бесідою їхню декоративну діяльність із творами народних майстрів. У народних умільців є чому навчитися.

Життя підтверджує, що народне декоративне мистецтво збагачується новими аспектами філософсько-естетичного звучання, його краса потрібна людині, в наш час зростає не лише його художньо – культурна цінність, а й навчально-виховна, що сприяє формуванню в учнів творчих умінь, любові до мистецтва свого народу, до Батьківщини.

Народне декоративно-прикладне мистецтво має велике значення в естетичному й художньому вихованні молодого покоління. Знайомство з народною художньою творчістю дає дітям зрозуміти особливості національної культури, традицій; сприяє розвитку художнього смаку, творчих здібностей; пробуджує в них інтерес повагу до культурної спадщини свого народу.

Головним центром українського декоративного живопису, де склалася своя школа, є село Петриківка на Дніпропетровщині. Малюнки петриківських майстринь і майстрів - це імпровізації, виконані легко й віртуозно, переважно на білому тлі. Художники використовують саморобні пензлі, анілінові, акварельні, темперні або гуашеві фарби, розведені на яєчному жовтку. Петриківський широко відомий не тільки в нашій країні, але й далеко за її межами.

Селище Петрівка розташоване на Дніпропетровщині у пониззі річки Чаплина. Місцина ця була складовою земель Протовчанської Козацької паланки. Виникнення селища пов'язане із становленням Нової Січі. Власники отар і табунів узяли дозвіл на орендування землі для заснування зимівників або хуторів. Хутір козака Петрівка був першою оселею на місці сучасної Петриківки.

Перші писемні відомості про це село знаходимо в документі XVIII століття – це клопотання кошового отамана Петра Калнишевського та військових старшин перед Митрополитом Київським від 20 лютого 1772 року про відкриття тут церкви.

У народі ім'я козака Петрика пов'язують з іменем Петра Калнишевського, на честь якого селище і назване Петриківкою. Відданий народу, він був мудрим, далекозорим політикою, глибоко віруючою людиною. Знаючи, що наближаються важкі часи закріпачення селян, узяв під свою опіку частину приорільського краю. Однак незабаром Катерина II наказала зруйнувати Запорізьку Січ, а П. Калнишевського – за непокору – на 86-му році життя ув'язнили до Соловецького монастиря і тримали там до самої смерті.

Декоративний розпис на Придніпров'ї, як і скрізь на Україні, виник насамперед як мистецтво мальованої хати. Однак на Придніпров'ї йому притаманні особлива неповторність, самобутність. В його основі лежить образне, поетичне осмислення світу рідної природи, краси української землі. Недаремно квітка та калина є основними мотивами декоративного розпису Придніпров'я. В ньому легко пізнаються рожа і півонія, гвоздика й жоржина, айстри й горошок, навіть придорожній будяк – ймовірний прообраз славнозвісної петриківської «цибульки».

З початку ХХ ст. Петриківка стає центром виготовлення «мальовок» – малюнків на тонкому папері, що виконувалися дешевими аніліновими фарбами – «манійками». «Мальовки» починають користуватися великим попитом і досить швидко поширюються далеко за межі села. Ці паперові прикраси – стрічки-фризи, вазони-букети, гілочки з квітами – наклеювали на ґрунт стіни, дотримуючись старої структури оздоблення селянської архітектури. Анілінові барвники, як і рослинні, розводили жовтком, а для малювання продовжували користуватися саморобними пензликами з котячої шерсті.

Поступово утверджувалося індивідуальне мистецтво талановитих майстрів «мальовок», зокрема Тетяни Пати, Надії Білокінь, Ярини Пилипенко, Надії Тимошенко, які все своє творче життя присвятили цьому виду народного мистецтва, зберігаючи і розвиваючи його традиційні риси.

Своєрідний орнамент Петриківки має давні традиції, свою пластичну мову, техніку й свій арсенал художніх образів.

Сучасний петриківський орнамент характеризується, насамперед, як рослинний, переважно квітковий. Він ґрунтується на уважному вивченні реальних форм місцевої флори й створенні на цій основі фантастичних, неіснуючих у природі квітів (наприклад, «цибульки» або «кучерявки»). Широко застосовуються мотиви садових (жоржини, айстри, рози) і лугових (ромени, волошки) квітів та ягід калини, полуниці й винограду. Характерними є також зображення листя, яке називають «папороттю», «пуп'янків» і пірчастого ажурного листя.

Композиціям класичного петриківського розпису властиві рівноважна масштабність мотивів відносно сусідніх елементів і цілого аркуша, чіткий ладовий інтервал (а не поступова, ледь помітна розтяжка) у наростанні розмірів окремих елементів, що нагадує акордові співзвуччя в народній діатонічній музиці.

Основними традиційними композиційними сюжетами петриківського розпису є декоративні панно, які часто нагадують мануфактурні килими ХІХ сторіччя, «вазон», «букет», окрему «гілочку» і «фриз». Характерною рисою традиційної композиції, наприклад, петриківського «букета» є розташування в його центрі трьох великих квіток, із боків яких відгалужуються менші за розміром квіточки й бутони, які завершуються граціозно вигнутими вусиками й стеблинками лугових трав. Кольорове рішення такого букета завжди тримається на основних акцентуючих плямах, яким ритмічно відповідають – перегукуються з ними – маленькі кольорові цятки другорядних елементів композиції.

Важлива роль також належить гармонійному контрасту. Гостре чергується з округлим, пряма лінія – з хвилястою, великі елементи – з дрібними й т. ін., основні фарби спектра зіставляються з додатковими.

Так, головна колірна гама класичного петриківського розпису – червоно-зелена, а побічна – жовто-синя. Засоби виразності дуже лаконічні, проте використовуються вони на повну силу. Характерною рисою петриківського розпису є те, що весь малюнок розпису начебто розгорнутий на площині стіни, аркуша паперу або декоративної тарілки, має поверхнєве зображення. При цьому лінії стебел і гілок не перетинаються між собою, а багато елементів розпису (квіти, листи, ягоди тощо) мають силуетне зображення, що саме по собі підкреслює декоративне зображення розпису. Фігури птахів, звірів, людей мають здебільшого контурне зображення. Тварин малюють у профіль, а квіти – в анфас.

До старшого покоління петриківських майстрів належать Тетяна Пата, Оріся Пилипенко, Надія Білокінь, Полина Глущенко, і дехто з більш молодих Ганна Ісаєва й Надія Тимошенко. Загальною рисою творчості майстринь цього покоління є безпосередність, щирість, загострене відчуття декоративності. Вони будують свої композиції на одночасному контрасті основних і додаткових кольорів, досконало володіють традиційною технікою розпису ячною темперою. Для композиційних схем їхніх творів характерна деяка статичність, урівноваженість всіх елементів, ритмічне повторення кольорів. Проте, їх сюжети не однакові, і несуть у собі риси неповторної індивідуальності.

Одна з найстарших петриківських майстринь декоративного розпису – Тетяна Пата. Її техніка надзвичайно різноманітна. Художниця поєднує широкий соковитий мазок з легкими, переривчастими, видряпує трісочкою тоненькі прожилки в середині листочка, пензлем з котячої шерсті виписує краєчки, лозинкою вибирає пелюстки квітів, пальцем вимальовує прозорі округлі ягоди. Твори Пати позначені надзвичайною життєрадісністю, мажорним сприйняттям кольору, її розписи начебто наскрізь пронизані гарячим сонячним променем.

Дуже своєрідним майстром є Н. Білокінь. Для її творчості характерні традиційні квіткові мотиви: «цибулька», «жоржини», «кучерявки» та ін. Спостерігаючи навколишній рослинний світ, вона створює нові форми, підкреслюючи певні риси зображеної рослини. Поруч із орнаментальними рослинними малюнками відомі жанрові композиції Білокінь. Всі вони відзначаються динамічністю і яскравою колоритністю малюнка.

Спокійна, велична врівноваженість квіткового малювання Орисі Пилипенко найбільш відповідає естетиці традиційного стінопису. Імовірно, це найдавніша лінія розвитку петриківської мальовки. Статичність чітких, підкреслено симетричних композиційних побудов, монументальна узагальненість форм, контрастне протиставлення масивних, суцільно «залитих» кольором рослинних елементів і білого тла, – все це надає якоїсь геральдичної значимості «гілкам», «гілкам-вазонам», «вінчикам» роботи Пилипенко.

М. Глуценко та Г. Ісаєва – художниці, так би мовити, перехідного типу. Вони не вчилися в школі Пати, але працювали разом з нею. Глуценко виконувала замовлення для ескізів архітектурного оформлення, написала багато декоративних панно, вирізала витинанки з паперу. Працює вона переважно гуашшю, застосовуючи червоний і зелений фони. Ісаєва добре володіє чітким малюнком і малює здебільшого традиційні букети, окремі елементи яких використовує для підлакового розпису на сувенірних виробх.

Наприкінці ХХ сторіччя змінилися функції традиційного петриківського малювання. Воно втратило свою природну «прикладність», тобто зв'язок із селянським побутовим середовищем, і при нових умовах повинне репрезентувати народне мистецтво як сувенір або як авторський твір. Змінився й тип майстра, який зазвичай мав ту або іншу форму фахової освіти, брав участь у виставках, стежив за загальним культурним процесом і почував себе художником декоративного мистецтва. Звідси походить розмаїтість художніх проявів у пошуку власного «Я», характерна для післявоєнної генерації.

Одним з найяскравіших представників прославленої петриківської школи декоративного розпису є Федір Панко – художник талановитий і самобутній. Докладно вивчивши традиційний петриківський розпис, майстер не обмежився лише традиційними елементами, він пильно вивчає в натурі різноманітні рослини й квіти та створює нові орнаментальні мотиви: колоски різних злаків, квіти соняшника, горох, хміль, пухнату голівку кульбаби та ін. Беручи з природи форми реальних птахів – павича, півня або фазана, він іноді поєднує окремі елементи й створює образ казкової жар-птиці. Художник захоплюється скромною й непомітною сірою зозулею й часто малює її на гілочці з ягодами червоної калини – символом дівочої краси.

Про здатність автора образотворчими засобами створювати складні психологічні сюжети говорить серія мальовничих панно, виконаних темперою на картоні, об'єднаних загальною темою «Легенда про петриківську вишню». Цікаво простежити, як вдало здійснює свій задум художник, використовуючи

емоційний вплив кольорів у цій серії. Вони то гармонійно спокійні, тональні в сцені побачення закоханих, то тривожні, контрастні в картині, присвяченій рокам лихоліття. А на останньому, заключному панно серії, на синьому, спокійно-величному тлі неба зображена біло-червона петриківська вишня, що виросла на могилі закоханих. Вона стоїть, начебто древнє дерево життя, начебто символ перемоги над смертю. Таке образне висвітлення теми – безумовно, нове явище в мистецтві петриківців.

Згодом Федір Панко все більше захоплювався творчістю Тараса Шевченка, Олеся Гончара, українськими піснями, легендами, фольклором. Він виконав два портрети Т. Шевченка: на першому зобразив Великого Кобзаря в шапці й кожусі на тлі червоних квітів, а на другому – у вишитій сорочці серед розквітлих соняшників. Панно «Гайдамак» написано в червоній гамі на тлі червоного дерева. У холодній зеленуватій тональності виконане панно «Реве та стогне Дніпр широкий» – своєрідний зразок декоративного жанру. Цікавим за своєю пластичністю й ритмікою є декоративне панно «Журавлі й соняшники». Педагоги й художники, які працюють у цьому жанрі, знаходять нову тематику, нові орнаментальні мотиви, творчо успадковуючи художні традиції минулого. Тепер декоративний розпис використовують в екстер'єрі й інтер'єрі, у порцеляновій, текстильній і поліграфічній промисловості, створюють оригінальні станкові декоративні панно, широко застосовують для прикрашання предметів побуту.

Послідовність виконання декоративного малюнка:

- збір матеріалу, необхідного для виконання декоративного розпису (листя дерев, репродукції, фотографії);
- вивчення об'єктів, форми яких повинні втілитися в декоративні форми (листя, квіти, фрукти та ін.);
- виконання декількох варіантів декоративних елементів;
- виконання ескізу декоративного малюнка невеликого розміру;
- виконання декоративного малюнка олівцем;
- виконання декоративного малюнка фарбами.

У широко відомої Петриківській школі вчитель В. Соколенко, палкий прихильник навчання дітей розпису з самого раннього віку, переконаний у доцільності виконання розпису відразу фарбами, з визначенням кольорів і композиції.

А професор Є. А. Антонович, який чимало працював над дослідженням в галузі декоративного мистецтва, рекомендує послідовне вивчення техніки

петриківського розпису, досягнення вмінь та навичок шляхом багаторазового виконання елементів аж до ґрунтовного їхнього засвоєння.

Ці та інші методи можна використати в педагогічній практиці, але остаточний вибір варто залишити за дітьми, вони самі визначають свій улюблений метод малювання декоративних композицій. Головне, щоб методика враховувала вікові психологічні особливості дітей.

Індивідуальність у мистецтві взагалі явище досить важливе, а в декоративному мистецтві – особливо.

Як відомо, наші прославлені майстри декоративного розпису працювали, застосовуючи власні методи й техніку. Часто вони самі робили пензлі, фарби та інше приладдя. Наприклад, Катерина Білокур починала малювати картину з однієї квітки й поступово заповнювала все полотно, а іноді, якщо цього полотна не вистачало, вона дошивала до нього додаткові шматки.

Зовсім інший метод малювання в Параски Хоми, яка спочатку виконувала дуже точний контурний малюнок олівцем всього розпису, а потім виконувала малюнок фарбами.

Головним у мистецтві, як й у будь-якому іншому ремеслі, є цілеспрямоване багаторазове повторення вправ, які стануть основою творчості. Щоб створити візерунок у техніці петриківського розпису, необхідно оволодіти чотирма типами мазка, традиційно названих “гребінчик“, “зернятко“, “горішок“, “перехідний мазок”.

“Гребінчик” – мазок, що починається з потовщення, яке робиться натиском пензля, і закінчується «тоненьким вусиком», що малюється легким дотикум кінчика пензля. Покладені поряд кілька таких мазків нагадують гребінець. Ним малюють пелюстки, листя і трави різноманітної форми.

“Зернятко” – мазок, який наносять, починаючи з найлегшого дотику і закінчується найсильнішим натиском. Якщо мазки “зернятко” покладені по обидва боки стеблини вістрям назовні, зображення нагадує колосок. Звідси і назва.

“Горішок” – складається з двох гребінчикових мазків, вигнутих півлунками та покладених один проти іншого. Заповнивши пів лунками порожнє місце гребінчиковим або двома-трьома зернятковими мазками, матимемо форму, подібну до лісового горіха, звідси й назва його. Без «горішка» не можна намалювати зав’язі, пуп’янка чи квітки.

“Перехідний мазок” – накладається одним пензлем, але двома фарбами. При цьому сухий пензель умочають в одну фарбу(наприклад, зелену), а потім в

другу (наприклад, жовту). На папері залишається слід від жовтої фарби, який плавно переходить у зелений.

Оволодіваючи технікою виконання традиційних мазків петриківців, учні поступово ускладнюють виконання кожного з чотирьох мазків, вчаться аналізувати форму квітів, листя, плодів, а пізніше і тваринного світу, перетворювати її у декоративні форми і самостійно створювати декоративні композиції. Навчившись малювати окремі елементи, доцільно виконати простий рослинний орнамент. Орнамент – це ритмічне повторення одного або декількох елементів. Розміщатися вони можуть по прямої лінії – тобто в стрічку, по колу тощо. Орнамент малюємо з квітів і листків простої форми. Квіти й листки малюємо «зернятками» і «кривенькими зернятками». Розміщення елементів орнаменту намічаємо олівцем, а потім виконуємо фарбами. Інший варіант малювання орнаменту без олівця. Він дуже цінний тим, що розвиває уяву й творче мислення. Виконуємо орнамент, не користуючись олівцем, відразу фарбами. Виконаємо кілька малюнків, намагаючись, щоб весь орнамент був охайний, чіткий, яскравий. Адже призначення орнаменту – прикрашати предмети, якими ми користуємося.

Вивчаючи петриківський народний розпис, його давні традиції, учні повинні глибше оволодіти і деякими прийомами, які слід використовувати в роботі.

До цих прийомів належить, наприклад, нанесення на папір плям пальцем. Умочивши кінчик пальця у фарбу, доторкаються ним до паперу. На ньому залишається кругленька пляма, трохи світліша в центрі з немов би темнішим контуром довкола. Поклавши в певному порядку подібні плями, можна зобразити гроно винограду, горобини, калини, смородини.

Цікавий прийом – накладання кольорових плям і смужок за допомогою зрізаного навкіс стебла рогами . Покладені ритмічно, у певному порядку кольорові смужки дають можливість зобразити квіти майорів, айстр, грона ожини.

Широко використовують і прийом продряпування по сирій фарбі прожилок на листках і пелюстках квітів загостреним кінцем палички або держальцем пензля.

Уже намальовані листочки або квіти ефектно і швидко прикрасити невеличкими випуклими цяточками, накладеними кінцем держателя пензля, вмоченого в густу фарбу.

Тим, хто звертається до малювання на кольоровому тлі, корисно знати такий старовинний прийом: народні майстри у відповідних місцях поверх тла накладали білилами плями певної форми, а по них малювали квіти, пуп'янки, які потім вражали своєю яскравістю і чистотою кольору

Інструкція до практичного заняття

Тема *Характерні особливості декоративно–прикладного мистецтва України та інших народів. Особливості народних ремесел, художньої промисловості. Національні та місцеві традиції в декоративно - прикладному мистецтві. Копіювання візерунків за мотивами народних промислів*

Мета Навчитись складати візерунок за мотивами петриківського розпису; передавати характерні особливості розпису; правильно компоувати елементи

Матеріали і обладнання Зразки робіт, таблиці, схеми, олівець, фарби, папір

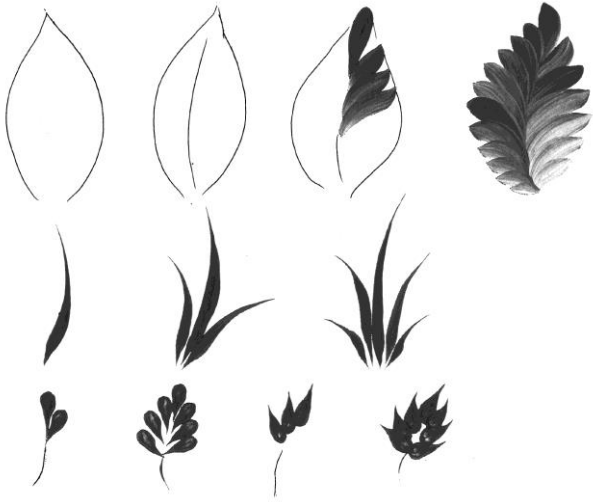
Послідовність виконання роботи

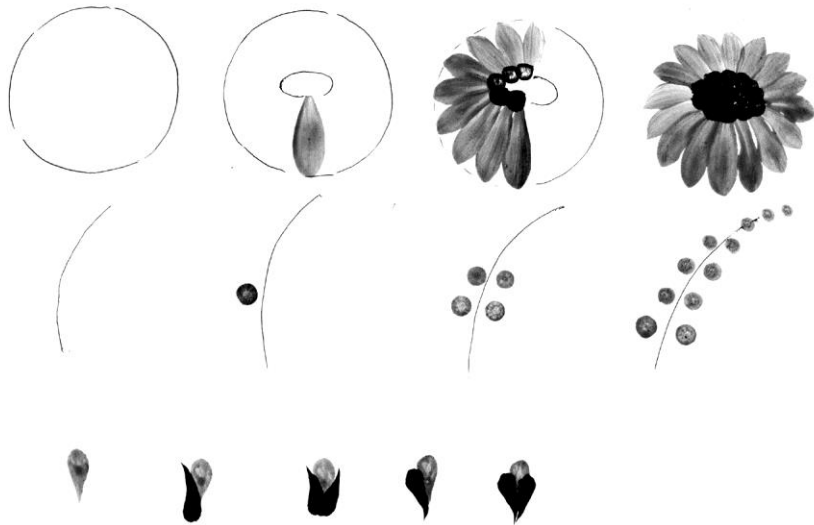
Виконати роботу відповідно до рекомендацій

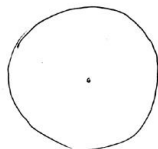
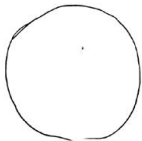
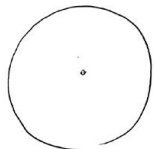
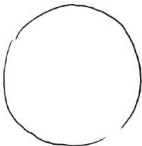
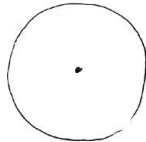
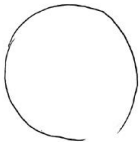
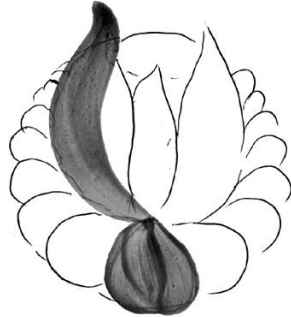
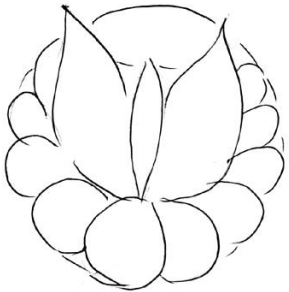
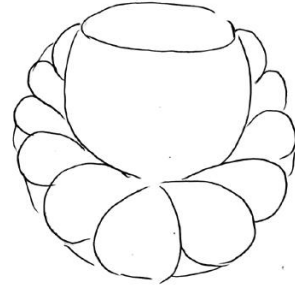
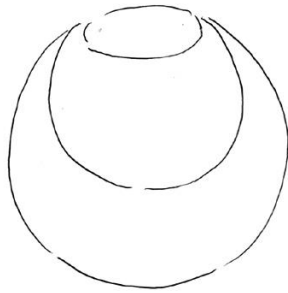
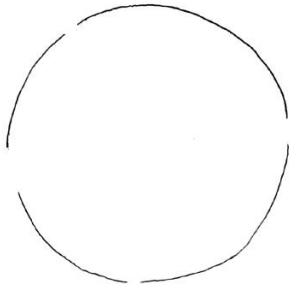
Створення візерунків за мотивами петриківського розпису

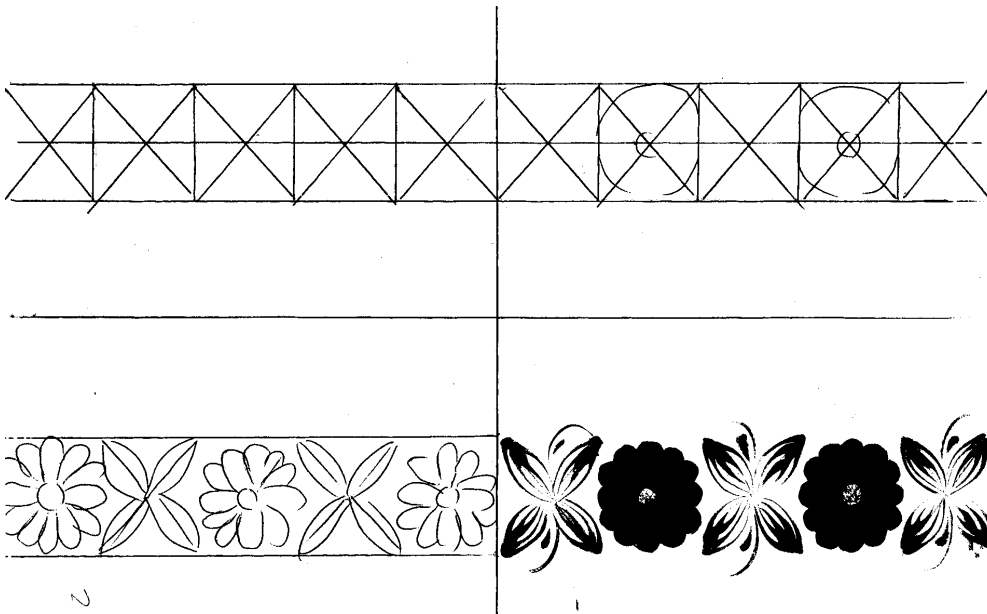
1. Проаналізувати вибраний зразок для копіювання за композицією, підпорядкуванням елементів розпису, характером елементів, кольоровим рішенням
 2. Намітити олівцем композиційне розміщення елементів, допоміжні лінії
 3. Підібрати відповідну гаму фарб; виконати розпис за зразком, використовуючи характерні прийоми розпису
2. Самостійна робота здобувачів освіти
 3. Самоаналіз виконаної роботи

Тематична композиція

